

Plenum

Onsdag 14.2.2024 kl. 13.59—17.05

2. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av sametingslagen och 40 kap. 11 § i strafflagen

Regeringens proposition RP 100/2023 rd

Remissdebatt

Andre vice talman Tarja Filatov: Ärende 2 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till grundlagsutskottet, som jord- och skogsbruksutskottet, ekonomiutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ska lämna utlåtande till.

För debatten reserveras i detta skede högst 45 minuter. Om vi inte inom denna tid hinner gå igenom talarlistan avbryts behandlingen av ärendet och fortsätter efter de övriga ärendena på dagordningen. — Minister Meri, varsågod, presentationsanförande.

Debatt

14.00 **Oikeusministeri Leena Meri** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus tukee saamelaiden oikeuksia ja ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Hallitus edistää rakentavaa vuoropuhelua ja yhteistyötä saamelaiden kanssa. Edelleen hallitusohjelmassa todetaan, että hallituksen esitys saamelaiskäräjälaista annetaan vuoden 23 loppuun mennessä kansliapäällikkö Timosen toimikunnan työn pohjalta yhteistoiminnassa saamelaiskäräjien kanssa.

Viime kaudella saamelaiskäräjälakia koskevan esityksen käsittely jäi eduskunnassa kesken, mutta perustuslakivaliokunta totesi pitävänsä tärkeänä, että valtioneuvosto antaa uuden esityksen välittömästi ensi vaalikauden alussa eli nyt kuluvalle vaalikaudella.

Tämä esitys toteuttaa hallitusohjelman kirjauksia ja perustuslakivaliokunnan toivetta. Nyt annettu esitys on laadittu kansliapäällikkö Timosen toimikunnan työn pohjalta. Esitykseen on tehty muutoksia sen varmistamiseksi, ettei uudistettu yhteistoiminta ja neuvotteluvaihtoehto aiheuta kohtuutonta hallinnollista taakkaa tai hankkeiden viivästyksiä.

Saamelaiskäräjien kokous on hyväksynyt viime vaalikaudella annetun esityksen, ja siinä tehdyt perusratkaisut sisältyvät myös tähän esitykseen. Saamelaiskäräjien kanssa on neuvoteltu tästä uudesta esityksestä, ja neuvotteluissa on saavutettu yhteisymmärrys. Tällä kertaa esityksen eduskuntakäsittelyyn vaikuttaa se, että perusratkaisultaan samanlainen esitys käsiteltiin viime hallituskaudella useassa eduskunnan valiokunnassa. Meillä on jo tiedossa muun muassa valtiosääntöoikeuden asiantuntijoiden näkemyksiä esityksen keskeisestä sisällöstä. He pitivät perustuslakivaliokunnassa esityksen perusratkaisuja asianmukaisina.

Voimassa oleva saamelaiskäräjälaki on vuodelta 95. Se on monilta osin vanhentunut, paikoin epäselvä ja toimimaton sekä avoin ristiriitoja aiheuttaneille tulkinnoille. Edelleen

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

alkuperäiskansoja koskeva kansainvälinen oikeus on kehittynyt lain voimaantulon jälkeen. YK:n ihmisoikeuselinten ratkaisuihin Suomen on katsottu loukkaavan sekä YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaa yleissopimusta että YK:n rotusyrjinnän vastaista sopimusta.

Verrattuna viime hallituskaudella esitettyyn esitykseen tähän esityksen 9 a §:ää on kevennetty ja selkeytetty poistamalla siitä saamelaiskulttuurin heikentämiskiellot sekä vaikutusten arviointeja koskevat velvoitteet. Lisäksi 9 b §:ää menettelystä yhteistoiminnassa on täydennetty säännöksillä, joiden tavoitteena on varmistaa asioiden sujuva käsittely erityisesti kiireellisissä tapauksissa. Esitykseen on lisätty saamelaiskäräjien ehdottama kokoonpano koskeva säännös, 10 §, jolle oikeusministeriö antoi tukensa jo viime hallituskaudella. Lisäksi esitystä on joiltakin osin tarkisteltu ja perusteluja täydennetty.

Lyhyesti totean esityksen pääasialliset ehdotukset:

Saamelaiskäräjien vaaliluettelon osalta olisi jatkossa kyse nimenomaan vaaliluetteloon merkitsemisestä eikä siitä, ketä on pidettävä saamelaisena. Niin sanottu lappalaiskriteeri ehdotetaan poistettavaksi, ja kielikriteeriin esitetään lisättäväksi neljäs sukupolvi.

Kielikriteerin ohella säilyisi sitä täydentävä jälkeläiskriteeri. Myös Norjassa ja Ruotsissa käytetään vastaavasti kielikriteeriä ja jälkeläiskriteeriä.

Vaalilautakunnan kokoonpanoa ehdotetaan laajennettavan. On tärkeää, että vaalilautakunnassa on asiantuntemusta jokaisesta kotiseutualueen kunnasta sekä saamen eri kielistä ja kieliryhmistä.

Vaaliluettelo laadittaisiin uudestaan vastaamaan uuden lain vaaliluetteloon hakeutumisen kriteerejä. Tällä voidaan varmistaa, että YK:n ihmisoikeuskomitean toteamat oikeudenloukkausvaatimukset eivät jatku.

Muutoksenhakua uudistettaisiin siten, että ensimmäisenä varsinaisena muutoksenhakuasteena toimisi itsenäinen ja riippumaton muutoksenhakulautakunta, ei enää saamelaiskäräjien hallitus.

Viranomaisten neuvotteluvelvoitteen uudistuksella pyritään vahvistamaan saamelaiskäräjien oikeutta osallistua ja myötävaikuttaa päätöksentekoon saamelaisia erityisesti koskevissa asioissa kansainvälisen oikeuden mukaisesti.

Kuten esityksessä tuodaan esille ja myös eduskunnan valiokunnat viime kaudella totesivat, saamelaiskäräjillä ei kuitenkaan jatkossakaan olisi veto-oikeutta, vaan kyse on menettelysäännöksestä.

Esitys ei vaikuta viranomaisten toimivaltasäännöksiin eikä mahdollisuuksiin tehdä päätöksiä saamelaiskäräjien vastustuksesta huolimatta.

Esityksen säännös saamelaiskäräjien kokoonpanosta vastaa saamelaiskäräjien kokouksen tekemää ehdotusta. Säännös varmistaisi perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla, että saamelaiskäräjien enemmistö yhä jatkossakin valitaan saamelaisten kotiseutualueelta ja että kaikkien alueiden edustus turvataan.

Lait on ehdotettu tulevaksi voimaan 1.7.2024. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Kiitokset ministerille esittelystä. — Ja nyt näyttää olevan tarvetta debattipuheenvuoroille, eli tehdä niin, että käydään tässä debattia tai lyhyttahtista keskustelua ja sen jälkeen, jos jää aikaa, mennään näihin puheenvuoropyyntöihin. Eli ne, jotka haluavat käyttää lyhyen puheenvuoron, voivat painaa V-painiketta ja nousta seisomaan. — Ja edustaja Oras Tynkkynen, olkaa hyvä.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

14.06 Oras Tynkkynen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun keskustelen saamelaisten kanssa saamelaiskäräjälain uudistuksesta, he ovat väsyneitä ja turhautuneita. Väsyneitä siihen, että tätä välttämätöntä uudistusta on jouduttu odottamaan niin kauan, turhautuneita siihen, että he ovat joutuneet kamppailemaan niin pitkään oikeuksiensa puolesta. Tämä saamelaiskäräjälaki on alkanut muistuttaa vähän sote-uudistusta siinä, että hallitus ja eduskunta toisensa jälkeen ovat yrittäneet sitä uudistusta tehdä ja hallitus ja eduskunta toisensa jälkeen ovat siinä epäonnistuneet.

Nyt on korkea aika. Nyt on korkea aika saada tämä välttämätön uudistus maaliin, nyt on korkea aika, että eduskunta käsittelee tämän hallituksen hyvän esityksen viivytyksettä ja jarruttamatta ja saadaan vihdoinkin nämä tarpeelliset uudistukset saamelaisten oikeuksien parantamiseksi tehtyä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Biaudet.

14.07 Eva Biaudet r (vastauspuheenvuoro): Ärade talman! Sametingslagen är en människorättsfråga och handlar i grund och botten om att samernas självbestämmanderätt bör tryggas. En revidering av sametingslagen är inte bara viktig för samerna, utan det är också viktigt att Finland rättar sig efter FN:s människorättsmekanismer. Finland har fått kritik av tillsynsorganen för mänskliga rättigheter om att vår lagstiftning inte tillräckligt respekterar samernas självbestämmanderätt. Redan 2019 klandrade FN:s människorättskommitté Finland och sommaren 2022 gav FN:s kommitté mot rasdiskriminering ett avgörande i samma ärende.

Iloitsen siitä, että saamelaiskäräjälakiesitys on laadittu hyvässä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa ja että Orpon hallitus antoi esityksensä saamelaiskäräjälain eduskunnalle yksimielisenä. Tämä luo hyvät lähtökohdat keskustelulle eduskunnassa. Saamelaiskäräjälain uudistuksella voimme vahvistaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta, parantaa yksilön oikeusturvaa, selkeyttää neuvotteluvetoa ja vahvistaa saamelaista demokratiaa sujuvoittamalla äänestämistä.

Käräjälain uudistus on ollut käynnissä yli kymmenen vuotta ja sitä on valmistellut kolme toimikuntaa vuodesta 2012. Mielestäni nyt on korkea aika viedä saamelaiskäräjälain uudistus maaliin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Autto.

14.09 Heikki Autto kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllähän tästä eduskunnalle on muodostunut jonkunlainen perinne, että aina kun eri valtiopäivät kokoontuvat, eri eduskunnat kokoontuvat, niin keskustellaan saamelaiskäräjälain, ja jälleen olemme tämän kysymyksen äärellä. Toivon todella, että kun puhemiesneuvosto nyt esittää, että tämä lähetetään paitsi perustuslakivaliokuntaan mietinnön antamista varten myös lausunnoille työ- ja tasa-arvovaliokuntaan, talousvaliokuntaan, maa- ja metsätalousvaliokuntaan, niin nämä valiokunnat ja koko eduskunta paneutuvat tähän asiaan asianmukaisella vakavuudella. On todella tärkeää, että eduskunta ymmärtää, mistä ollaan päättämässä. Kyse ei ole enempää eikä vähempää kuin koko Euroopan unionin alueen ainoasta alkupe räiskansasta ja ihmisten identiteetistä mutta myöskin ihmisten elinkeinoista ja toimeentu-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

lost. Tämän vuoksi on kyllä perusteltua, että käsittely on huolellinen eikä siinä millään tavalla nyt sitten kiirehdiä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

14.10 Elisa Gebhard sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hyvin tärkeää, että saamme viivytyksettä ja viimein uudistettua tämän lain, jonka nykytila on ihmisoikeusnäkökulmasta hyvin ongelmallinen. Mielestäni meidän tulee lain uudistamisella vahvistaa saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumista, parantaa saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä ja korjata kansainvälisten ihmisoikeuksia valvovien toimielinten esiin nostamat epäkohdat. Erityisen painava peruste tälle uudistukselle on, että saamelaiset itse ovat pitäneet saamelaiskäräjälakia puutteellisena sen voimaantulosta eli vuodesta 1996 alkaen ja vaatineet sen uudistamista. Tämä kertoo myös, että me olemme jo lähes 30 vuoden ajan epäonnistuneet saamelaisten oikeuksien turvaamisessa. Näin ei voi jatkaa. [Tuomas Kettunen: Edistääkö tämä kaikkien saamelaisten oikeuksia? Kysyn vaan!] Ajattelen, että meillä on velvollisuus ja korkea aika muuttaa asiantilaa niin, että saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu, ja uudistaa saamelaiskäräjälakia tätä kunnioittavaksi.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Seppänen.

14.11 Sara Seppänen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä laki on varmasti erittäin haastava meille monelle edustajalle, [Tuomas Kettunen: Hyväksyykö perussuomalaiset tämän lakiesityksen?] meille lappilaisille edustajille puhumattakaan etelässä asuvista edustajista, joilla ei välttämättä ole tähän sellaista kosketuspintaa niin sanotusti. Tämä laki todellakin tarvitaan. Saamelaisten itsemääräämisoikeus ja heitä koskeva laki on päivitettävä vastaamaan nykyaikaista ja kansainvälistä oikeuskäsitystä, se on täysin selvää. Kuitenkin toivon, että nyt kun tämä laki lähtee valiokuntaan, niin tähän todella perehdyttäisiin asianmukaisesti. Nimittäin me emme ole epäonnistuneet pelkästään tämän lain saattamisessa voimaan vaan myös tämän lain sisällä tapahtuvan syrjinnän tunnistamisessa. Edelleenkin tämä laki ei tunnista sitä, että meillä Suomessa on neljä saamelaista ryhmää. Tässä vain nämä kolme tunnustetaan, ja tämä on iso ongelma. [Puhemies koputtaa] Toivon, että perustuslakivaliokunta [Puhemies: Aika!] tähän perehtyy.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lohi.

14.12 Markus Lohi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka tämä saamelaiskäräjälaki on nyt neljättä vaalikautta täällä meillä käsittelyssä, en sanoisi kuitenkaan niin, että eduskunta olisi tai Suomessa olisimme totaalisesti epäonnistuneet saamelaisten oikeuksien turvaamisessa. Samaan aikaan me olemme yhteistyöllä kyenneet onneksi lisäämään saamelaisten kielen elpymiseen rahoitusta muun muassa kielipesille. Nämä ovat valtavan tärkeitä asioita, että tätä kieltä ja kulttuuria yhdessä hoidamme — se on meidän yhteinen kunniatehtävämme, että me huolehdimme siitä, että Euroopan ainoa alkuperäiskansa, sen kieli ja kulttuuri pysyvät elävinä.

Sitten on olemassa tämä laki, joka herättää tietenkin monia ristiriitoja. Oma toiveeni on se, että nyt kun valiokunnat käsittelevät tätä, niin siellä perehdytään, kuten edustaja Autto totesi, hyvin tarkkaan tähän esitykseen, ja että lopputulos olisi mieluummin sellainen, että

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

se mieluummin lieventäisi ristiriitoja siellä alueilla eli Lapissa kuin synnyttäisi uusia ja lisää. Tämä on minun harras toiveeni, että me yhdessä voisimme kaikkien saamelaisten oikeuksia edistää.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Honkasalo.

14.13 Veronika Honkasalo vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Saamelaiskäräjälakia on yritetty uudistaa usealla hallituskaudella, tuloksetta. Nyt on korkea aika. Ei ole suomalaisten asia määritellä, kuka on saamelainen ja kuka ei. Tämä oikeus kuuluu alkuperäiskansoille itselleen. Lopulta asia on varsin yksinkertainen: jos haluamme suojella saamelaisten kieliä, kulttuuria ja oikeuksia, meidän tulee säätää alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta toteuttava ja kunnioittava laki.

Suomi on tähän mennessä epäonnistunut toteuttamaan saamelaisten oikeuksia. Vaikka Suomessa ei enää näkyvästi pakkosuomalaisteta, ei Suomen valtio myöskään ole varsinaisesti edistänyt saamelaisten asemaa. Saamelaisia ei riittävästi kuulla heitä koskeissa asioissa, eikä alkuperäiskansoja koskevaa ILO-sopimusta ole vielä kukaan ratifioitu. Olisi valtava epäonnistuminen ja haitallista niin saamelaisten oikeuksien kuin saamelaiskäräjien tulevaisuuden kannalta olla hyväksymättä tätä huolella valmisteltua esitystä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Vestman.

14.15 Heikki Vestman kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunta totesi viime kaudella, että on tärkeää, että hallitus antaa perustuslaissa saamelaisten asemasta ja oikeuksista säädetyn turvaamiseksi sekä Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden täyttämiseksi uuden esityksen vaalikauden alussa. Suomihan on useasti epäonnistunut uudistamaan saamelaiskäräjälain. Tähän hallituksen esitykseen sisältyy periaatteellisesti ja oikeudellisesti erityisesti alkuperäiskansalle, saamelaisille, sekä saamelaisten kotiseutualueelle merkittäviä muutoksia, ja näitä varmasti eduskuntakäsittelyssä huolella arvioidaan.

Asiaan liittyy myös valtiosääntöoikeudellisesti merkittäviä kysymyksiä. Perustuslakivaliokunta on aiemminkin toiminut tässä mietintövaliokuntana, mikä siis tarkoittaa sitä, että perustuslakivaliokunta paitsi tekisi asiasta tämän valtiosääntöoikeudellisen arvion myös toimisi mietintövaliokuntana ja tekisi tätä tarkoituksenmukaisuusarviointia. Tämä työ on syytä tehdä huolella.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Mäenpää.

14.16 Juha Mäenpää ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on sillä lailla tärkeä laki, että itse olen nähnyt sen hyvänä, mutta kuitenkin tietooni on tullut, että siellä on poikkeuksellisia asioita tapahtunut. Jos oikein muistan herran nimen, niin hän oli Kari Kyrrö, ja hän oli muistaakseni jo viime saamelaiskäräjien aikana ääniharava siellä ja kovin menestynyt. Nyt kuitenkin kun näin jonkun videon, missä häntä estettiin osallistumasta äänestään siellä ja estettiin myös asettumasta sinne ehdolle, niin kyllä tässä jotain omituista on. Ja mikäli olen oikein ymmärtänyt, niin kun näistä on tehty lukuisia valituksia, että jotkut on omasta mielestään aiheettomasti poistettu sieltä vaaliluettelosta, niin mielestäni meidän pitää odottaa oikeuden päätöksiä, ovatko nämä poistamiset olleet asianmukaisia.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Perholehto.

14.17 Pinja Perholehto sd (vastauspuheenvuoro): Kiitos, rouva puhemies! Yli kymmenen vuotta on ollut saamelaisille valtavan pitkä aika odottaa tämän lain uudistusta. Puhetta on riittänyt paljon, ja ehkä valitettavan usein äänessä olemme olleet me, joita asia ei oikeastaan kosketa. Siksi ajattelen, että itse nojaan kantani ja päätöksentekoni siihen kantaan, jonka saamelaiskäräjät ovat asettaneet, sillä se on paras pohja, jonka minulle nimenomaan saamelaiset itse voivat tarjota.

Haluan oikeastaan nostaa keskusteluun sen asian, että vaikka tämän lain uudistaminen on valtavan tärkeää saamelaisten oikeuksien takaamiseksi, niin se ei suinkaan tarkoita, että kaikki olisi valmista. Meillä on täällä käynnissä samaan aikaan, paraikaa, saamelaisten totuus- ja sovintokomission työ, johon Suomen valtion on myös vähintäänkin yhtä tärkeää sitoutua sekä tämän komission työn aikana mutta ennen muuta myös sen jälkeen.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kalmari.

14.18 Anne Kalmari kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jo kansainväliset sopimuksetkin velvoittavat meitä saamelaiskäräjälain tekemiseen. Sen sijaan ihmisoikeusjärjestöt eivät ole velvoittaneet Suomea muuttamaan saamelaismääritelmää eli poistamaan lappalaiskriteeriä. Katsojasta riippuen kyse onkin joko ihmisoikeuksia loukkaavasta etnisestä puhdistuksesta tai siitä, että haluamme antaa saamelaiskäräjille niitä koskevan päätöksenteon.

Sitten jos pohditaan tätä, kenelle se päätöksenteko kuuluu, niin olen ollut vaalitarkkailijana aika monessa maassa, ja kyllä me vaalitarkkailijat puutummme siihen, jos esimerkiksi Turkissa kurdit eivät saa äänestää, vaikka ovat Turkin kansalaisia, tai muut. Kyllä tätä pohdintaa kannattaa varmaan käydä siellä valiokunnissa, niin että saisimme kivuttomimman lähestymistavan. Jos kuvaan vielä tätä tilannetta hiukan, niin sehän tarkoittaa nyt, [Puhemies koputtaa] että kun neljännen polven saamelainen täällä pääkaupunkiseudulla — Pleikkaria pelaava nuori — on saamelainen ja saa identiteettiään mennä harjoittamaan vaikka kalastamalla, [Puhemies koputtaa] kulkuttamalla uhanalaisia lohia Tenoon, niin sitten siellä monta sataa vuotta asunut saamelainen, [Puhemies: Aika!] inarinsaamelainen, ei voi näin tehdä. [Perussuomalaisten ryhmästä: Kyllä!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Virta.

14.19 Sofia Virta vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeää, että hallitus antaa esityksen saamelaiskäräjälain korjaamiseksi. Olen monesta hallituksen kanssa eri mieltä, mutta silloin kun on paikka kiittää, niin kiitosta on annettava. On nimittäin häpeällistä, miten pitkään Suomi on valinnut jatkaa ihmisoikeuksia rikkovaa linjaa siitäkin huolimatta, että me olemme saaneet useita huomautuksia YK:n ihmisoikeuskomitealta ja YK:n rotusyrjintäkomitealta. Viesti on selkeä, ja se on ollut sitä jo pitkään: saamelaiskäräjälaki on uudistettava saamelaisten itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi. Ihmisoikeuksia rikkovan pykälän ja sen tulkinnasta johtuneiden ihmisoikeusrikkomusten korjaaminen on välttämätöntä, samoin kuin käräjien toiminnan päivittämisen mahdollistaminen.

On ollut erityisen tärkeää kuulla nimenomaan saamelaiskäräjien oma viesti siitä, että tämä esitys on nyt riittävän hyvä, ja näin ollen on selvää, että me vihreät tulemme tämän

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

lain saattamista voimaan kaikin tavoin tukemaan. [Tuomas Kettunen: Entä metsäsaamelaiset?] Vetoankin koko eduskuntaan, että tämä olisi tärkeää hoitaa nyt, ja toivon, että tämä täällä tänään käytävä keskustelu on myös itsessään jo saamelaisten oikeuksia ja heitä kunnioittavaa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Sarkkinen.

14.21 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeää, että saamelaiskäräjälain uudistus on nyt eduskunnassa, ja kiitän siitä hallitusta. Moni hallitus on yrittänyt mutta epäonnistunut lain uudistamisessa. Nyt uudistus on saatava täällä eduskunnassa maaliin, ja odotan myös, että hallituspuolueet tukevat omaa esitystään eduskunnassa.

Arvoisa puhemies! Saamelaiset ovat joutuneet odottamaan jo liian pitkään lain uudistamista. Kyse on ihmisoikeuksista ja Suomen velvollisuudesta Euroopan ainoata alkuperäiskansaa kohtaan. Lakiesitys on neuvoteltu yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa, ja esitys on nyt vietävä tällä kertaa läpi.

Toivon että lain käsittely tukee myönteisellä tavalla myös totuus- ja sovintoprosessin etenemistä, koska näen myös sen erittäin tärkeänä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Otto Andersson.

14.22 Otto Andersson r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies, ärade talman! RKP on tyytyväinen siihen, että tätä esitystä käsitellään täällä tänään ja että viemme saamelaiskäräjälain uudistuksen loppuun. Tämä esitys on hallitusohjelman mukainen ja tuotu sovittussa ajassa tänne eduskuntaan. Suuri kiitos teille tästä, oikeusministeri Meri. Arvostan kovasti työtänne tämän asian eteen ja sitä, että olette toiminut ripeästi sekä hyvässä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa.

Suomi on toistuvasti saanut huomautuksia YK:n eri elimiltä, jotka valvovat kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamista, ja olemme nyt muuttamassa lakia niin, että Suomen lainsäädäntö olisi sopusoinnussa kv-sopimusten kanssa ja että vastaamme valtiona niihin moitteisiin, mitkä olemme saaneet. On tärkeää, että esitys myös täällä eduskunnassa saa asianmukaisen, asiallisen ja huolellisen käsittelyn mutta samalla ilman aiheetonta viivästystä. — Kiitos, tack.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Eestilä.

14.23 Markku Eestilä kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jokaiselle varmaan on selvää, että meidän kaikkien täytyy arvostaa ja kunnioittaa saamelaisten kulttuuria ja heidän pyrkimyksiään. Mutta on myös todettava, että tämä laki ei suinkaan koske pelkästään saamelaisia. Tässä samalla kertaa käsitellään hyvin monien eri ihmisryhmien oikeuksia, maankäyttöoikeuksia, sitä, ketkä ovat saamelaisia, ja eri saamelaisilla on hieman eri käsitys, ja sekin pitää ottaa huomioon. Kun me ajatellaan maankäyttöä ja siihen liittyviä oikeuksia, niin ne eivät kuitenkaan ole rajattomia, ja sen takia meidän täytyy ottaa huomioon tätä lakia käsiteltäessä myös kaikkien suomalaisten oikeudet liittyen maankäyttöön ja erityisesti siellä alueella asuvien yrittäjien ja ihmisten käsitykset tämän lain sisällöstä.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

Erityisesti kunnallinen demokratia pitää ottaa lähitarkasteluun, jotta se ei tämän lain kanssa ajaudu ristiriitaan.

Arvoisa puhemies! [Puhemies koputtaa] Itse kyllä totean samalla tavalla, että korkein hallinto-oikeus on käskennyt pitää tietyt henkilöt merkittynä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon. [Puhemies koputtaa] Siitä on tehty valitus. Itse odottaisin kyllä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua ennen kuin täydellä voimalla lähtisin [Puhemies: Aika!] tätä lakia käsittelemään eteenpäin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Koskinen.

14.24 Johannes Koskinen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on todettu, että neljän vaalikauden ajan tätä on valmisteltu, mutta tosiasiasahan se on kahdeksan vaalikauden ajan sieltä lain säätämisestä lähtien ollut keskustelun alaisena, ja siihen ovat liittyneet tietysti nämä edustaja Eestilän viittaamat maankäyttökysymykset vielä vaikeampana osana. Tämän saamelaiskäräjälain ongelmallisuutta on osaltaan aiheuttanut se vuosikymmeniä harjoitettu assimilaatiopolitiikka, kun menneiden sukupolvien synneistä haetaan ratkaisua, joka tekisi oikeutta kaikille saamelaisryhmille. Siinä on edelleen työtä, että sellainen ratkaisu pystytään löytämään.

Tässä on hyvä pohja hallituksen esitykseen, ja toivotaan täällä eduskunnassa asiallista ja ripeääkin käsittelyä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Ovaska.

14.25 Jouni Ovaska kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Luulen, että puhun monen edustajan suulla, jotka tulevat täältä eteläisemmästä Suomesta, että tämä asia ei ole ollut ehkä se, mitä kaikista eniten on tutkittu ja missä on oltu päivän päälle politiikassa ja ykkösasiana. Moni on aina varoittanut meitä edustajia, että ei kannata sotkeutua siihen, että lukekaa Lapin lehtiä — riita on heti käsillä. Mutta nyt esitys on täällä, ja jokaisen meidän on otettava kantaa ja tarkkaan harkittava, miten tähän lakiin suhtautuu.

Ehkä vähän jäivät epäselväksi hallituspuolueiden kannat. Tässä tuli vähän epäilyä ja pohdintaa siitä, mikä tämän lain kohtalo on. Eli ovatko hallituspuolueet yhdessä sitoutuneet tähän esitykseen, ja tulevatko he äänestämään tämän lain puolesta? Tästä varmasti käydään hyvin seikkaperäinen tarkastelu eri valiokunnissa, katsotaan vuosikymmenten ja varmasti jopa vuosisatojen taakse ja tehdään sitä arviointia, mikä olisi paras ratkaisu. Jään ainakin itse odottamaan sitä, mitä tuolta valiokunnista tulee.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Ohisalo.

14.26 Maria Ohisalo vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomi ei voi olla edelläkävijä ihmisoikeuksien edistäjänä ja puolestapuhujana, jos saamelaisten oikeuksia ei aidosti kunnioiteta. Nykyinen saamelaiskäräjälaki rikkoo ihmisoikeuksia, ja Suomi on saanut sen korjaamiseksi useita huomautuksia YK:n ihmisoikeuskomitealta ja YK:n rotusyrjintäkomitealta.

Nykyisellä hallituksella on ollut käytännössä valmis lakiesitys viime kaudelta, ja hallitusohjelmassa on asiasta tärkeä kirjaus, ja haluan siitä ministeriä ja hallitusta kiittää. Meillä täällä eduskunnassa olisikin nyt kaikki edellytykset saada saamelaiskäräjälaki säädettyä

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

mahdollisimman pian. Nyt olemme kuitenkin saaneet kuulla, että korkeimpaan hallinto-oikeuteen tehty valitus uhkaavat vielä viivästyttää uuden kärjälain käsittelyä perustuslakivaliokunnassa. Kysynkin nyt ehkä enemmän täältä eduskunnan kuin hallituksen puolesta: eihän nyt ainakaan enää viivästytetä yhtään tätä tärkeää lakia ja sen edistämistä?

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindtman.

14.27 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Saamelaiskärjälaki on pyritty uudistamaan usean vaalikauden ajan. Prosessi on ollut liikkeellä, niin kuin tässä todettiin, eri tavoin laskien jopa kahdeksan vaalikautta. On tärkeää, että tämä eduskunta vihdoinkin saa tämän lain uudistettua ja laki saadaan maaliin, vaikka tässä on ollut vaikeuksia matkan varrella. Viime vaalikaudella hallituksen esitys, joka tuli, kohtasi vastustusta. Nyt tämä esitys perustuu hyvin pitkälti samaan. Nyt näyttää siltä, että hallitus on tämän pystynyt ilmeisesti yksimielisesti antamaan, ja nyt oppositiostakin, joka viime kerralla tätä lakia oli tekemässä, voi todeta, että nyt, jos koskaan, meidän eduskunnan on syytä hoitaa hommamme hyvin ja viedä tämä pitkään odotettu saamelaiskärjälaki maaliin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Wickström.

14.28 **Henrik Wickström r** (vastauspuheenvuoro): Värderade fru talman, arvoisa rouva puhemies! Kuten tänään tässä on todettu, Suomi on toistuvasti saanut huomautuksia YK:n eri elimiltä, jotka valvovat kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamista, liittyen siihen, että meidän lainsäädäntö ei tällä hetkellä kaikilta osin kata ja turvaa saamelaisten oikeuksia. Haluan omastakin puolestani lausua kiitokset tästä oikeusministerille, että tämä laki on tuotu tänne. Toivon todellakin sitä, että nyt, kun tätä asiaa käsitellään täällä eduskunnassa, tämä saisi arvokkaan käsittelyn ja se tapahtuisi myöskin viipymättä siten, että tämä laki saataisiin voimaan alkaen 1.7. tätä vuotta. Se olisi todella tärkeää siksi, että saataisiin käynnistettyä myöskin sen jälkeen tulevia prosesseja oikeaan aikaan.

Haluan myöskin nostaa esiin sen, että on ollut todella kurjaa seurata tätä pitkää prosessia, joka on kestänyt jo yli kymmenen vuotta. Nyt mielestäni olisi aika, että saataisiin tämäkin asia järjestykseen. Se olisi hyvä myöskin Suomi-kuvan näkökulmasta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Diarra.

14.30 **Fatim Diarra vihr** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Kyseenalaistan hieman sen, kun täällä salissa todettiin, että tämä on oikeastaan pelkästään Lapin asia eikä niinkään koko Suomen asia. Ajattelen vahvasti, että se, miten me suomalaiset kohtelemme Euroopan ainoaa alkuperäiskansaa, on meidän kaikkien asia. Se kertoo myös siitä, miten me suostumme tarkastelemaan omaa historiaamme, olemmeko rehellisiä oman koloniaalisen historiaamme kanssa vai haluammeko sulkea siltä silmät. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Razmyar.

14.30 **Nasima Razmyar sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Silloin kun on kiitosten aika, niitä on annettava, ja myös omasta puolestani kiitän siitä, että tämä lakiesitys on nyt tuotu eduskuntaan. Tämä on ollut pitkä tie, ja oikeastaan tämä esityshän, ku-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

ten tässä edustaja Lindtman sanoi, vastaa Marinin hallituksen antamaa esitystä saamelaiskäräjälain uudistamisesta, mutta on erittäin hienoa, että se lakiesitys on nyt meillä täällä eduskunnassa.

Aivan kuten monet täällä ovat todenneet, tämä on ollut pitkä prosessi, tämä on ollut riitaisa prosessi, ja valitettavasti liikkeellä on ollut myös erittäin paljon väärää tietoa. Mutta nyt jos koskaan, arvoisa ministeri, hyvä eduskunta, me voimme korjata tämän valtavan suuren ihmisoikeuskysymyksen, joka valitettavasti on ollut myös tahra Suomen kansainväliselle maineelle. Eduskunnalla on velvollisuus taata nämä oikeudet saamelaisille, Euroopan tosiaankin ainoalle alkuperäiskansalle. Toivon todella, että tämä lakiesitys yhteisesti menisi nyt vihdoinkin maaliin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hoskonen.

14.31 Hannu Hoskonen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti sanottuna on aivan olennaisen tärkeää, että tämä hallituksen esitys käsitellään huolellisesti ja perustuslakivaliokunta ottaa tarkasti kantaa siihen, että kaikkien saamelaisten oikeus asettua ehdolle ja äänestää saamelaisvaaleissa otetaan aidosti esille. Ei voi olla niin, että joku saamelaisryhmä heitetään nyt pihalle, ei voi tulla merkityksi vaaliluetteloon. Siitähän tässä pitkälti on kysymys, tai sitten siitä, viedäänkö joltakin peräti äänioikeus pois. Ei demokratiaa ole se, että sitä rajataan, vaan kaikille annetaan mahdollisuus aidosti vaikuttaa omaan, tällä kertaa saamelaisten asiaan niin, että he ovat siellä mukana eikä ketään syrjitä. Ei demokratiaa ole sitä, että osalle se toteutuu täydellisesti ja toisille ei ollenkaan. Ihmettelen tätä keskustelun pientä sävyvivahtetta, kun todetaan, että voitaisiin muka toimia sillä tavalla, että jätettäisiin joku ryhmä ulkopuolelle.

Mitä tulee näihin korkeimman hallinto-oikeuden parhaillaan ratkaisun alla oleviin asioihin, niin jos se kuukauden tai kaksi kestää pitempään odottaa, niin odotetaan. Onko se heinäkuun alussa voimassa vai lokakuun viimeinen päivä, se on kaksi eri asiaa. Tärkeintä on, että se käsitellään huolella ja saadaan läpikotaisin käsiteltyä. [Puhemies koputtaa] Se on ainoa tie eteenpäin kestäväksi ratkaisuksi. [Tuomas Kettunen: Hyvä puheenvuoro!]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Forsgrén.

14.33 Bella Forsgrén vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olemme tottuneet esittäytymään maana, jossa ihmisoikeuksia ja kansainvälisiä sopimuksia noudatetaan. Saamelaisten oikeuksien näkökulmasta Suomi on epäonnistunut tässä. Me olemme epäonnistuneet yli 30 vuoden ajan. Minä ajattelen, että tilanteessa, missä samaa lakia ollaan pyritty uudistamaan useitten hallitusten aikana ja sitä aikaisemmin tekemään valmistustyötä, ehkä on hyvä pohtia, onkohan vika tässä salissa eikä saamelaisissa ja siinä, ovatko saamelaiset tietyistä asioista eri mieltä.

Minä ajattelen, että tässä keskeisintä ja tärkeintä on tunnistaa kaksi muutosta, mitä tarvitsee tehdä: ihmisoikeuksia rikkovan pykälän ja sen tulkinnasta johtuneiden ihmisoikeusrikkomusten korjaaminen sekä käräjien toiminnan tähän päivään päivittämisen mahdollistaminen.

Minä haluan kiittää hallitusta, että te olette tuoneet tämän esityksen tänne eduskuntaan. Olisin kysynyt pääministeriltä, mutta hän ei valitettavasti enää ole täällä paikalla: Onhan

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

tämä esitys myös kokoomuksen ja pääministeripuolueen, pääministerin, suojeluksessa? Onhan koko hallitus tämän esityksen takana? Toivon, että tähän saadaan pian vastaus.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Koskela.

14.34 **Minja Koskela vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nähdäkseni tässä on pohjalla ikään kuin kaksi perusprinsiippiä, joista ensimmäinen on se, että saamelaiskäräjälain uudistus on keskeinen ihmisoikeuskysymys. Toinen asia on se, että Suomi on rikkonut saamelaisten itsemääräämisoikeutta, ja tästä on saatu myös toistuvia moitteita ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä. Vuonna 2019 sellainen tuli YK:n ihmisoikeuskomitealta ja kesäkuussa 2022 YK:n rotusyrjintäkomitealta.

Tätä lakia on nyt yritetty uudistaa kolmella viime vaalikaudella, ja tämä prosessi on kesäntynyt niin pitkään, että hävettää. Nykyinen laki loukkaa alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta, ja ihmisoikeusloukkausten korjaaminen on Suomen velvollisuus. Me emme voi odottaa enää yhtään, mutta ennen kaikkea me emme voi jättää saamelaisia odottamaan enää yhdeksikään vaalikaudeksi.

Arvoisa puhemies! Suomi on velkaa saamelaisille. [Puhemies koputtaa] Tämä saamelaiskäräjälaki on saatava nyt maaliin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Löfström.

14.35 **Mats Löfström r** (vastauspuheenvuoro): Ärade fru talman! Förslaget till ny samesamfundslag är viktigt. Det är viktigt för samerna men också viktigt för hela Finland. Det är på tiden att... [Puhujan mikrofon sulkeutuu]

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja, anteeksi, mikki hävisi.

Det är viktigt för samerna men också för hela Finland. Det är på tiden att Finland godkänner en ny samesamfundslag för att säkerställa att vi lever upp till de internationella förpliktelserna och att vi respekterar och utvecklar samernas grundläggande rättigheter och autonomi. Försök att genomföra en reform av samesamfundslagen har gjorts flera gånger tidigare. Den här gången ska vi få lagförslaget i mål — ett lagförslag som också har samesamfundets starka stöd.

Arvoisa rouva puhemies! Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus tukee saamelaisten oikeuksia ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Kiitos hallitukselle ja ministeri Merelle, että he ovat antaneet lakiesityksen eduskuntaan. Nyt on meidän tehtävämme kantaa vastuu saamelaisista ja viedä tämä lakiesitys maaliin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Joona Räsänen.

14.36 **Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aikoinaan, kun tähän taloon ensimmäistä kertaa tulin, niin vanhempi kollega antoi tällaisen humoristisen neuvon, että jos tästä aihepiiristä keskustellaan, niin kannattaa kääntyä 180 astetta. No, tämä tietenkin liittyi siihen, että niin kuin olemme huomanneet, tähän aihekokonaisuuteen liittyy totta kai asiallisia haasteita, mutta paljon myös poliittisia haasteita. Nyt on kuitenkin

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

minusta se hetki, kun vihdoinkin tämä asiakokonaisuus tästä talosta saadaan lävitse ja laki saadaan voimaan.

Tässä täytyy kiittää oikeusministeriä, joka tämän lain esitteli, että tältä tieltä on hyvä tämän talon — totta kai — asiallisesti ja asiantuntevasti tämä asiakokonaisuus käsitellä, tehdä työ huolellisesti mutta saattaa tämä lainsäädäntö nyt voimaan, koska nyt on sen aika.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Pitko.

14.37 Jenni Pitko vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen antanut itseni ymmärtää, että kansainvälinen alkuperäiskansaoikeus lähtee siitä, että ihminen voi kuulua alkuperäiskansaansa, jos hän itse kokee kuuluvansa siihen ja jos yhteisö tunnistaa hänen kuuluvansa siihen. Tätä periaatetta itse ainakin haluan kunnioittaa ja pidän siksi tärkeänä, että tämä laki on valmisteltu saamelaiskäräjien kanssa yhteistyössä ja sillä on varsin laaja tuki saamelaisten keskuudessa.

Mikä tässä laissa tulee käytännössä muuttumaan? Se tuodaan nykypäivään muun muassa äänestämisen toteutuksen suhteen, se tuodaan linjaan kansainvälisen oikeuden kanssa, se laajentaa kielikriteeriä yhdellä sukupolvella, se parantaa yksilöiden oikeusturvaa sekä se vahvistaa saamelaisten mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Yhdyn myös kiitoksiin siitä, että tämä laki on täällä. Viedään se nyt yhdessä maaliin.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Elomaa.

14.38 Ritva Elomaa ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin kiitos ministerille tästä esityksestä. Tämä ei ole ollut mikään helppo rasti.

Saamelaiskäräjälain ympärillä on edelleen kuitenkin joitakin kysymyksiä, ja siksi on erittäin tärkeää käsitellä valiokunnassa, ennen kaikkea perustuslakivaliokunnassa, hyvin tarkasti tämä saamelaisia koskeva laki. Asiaa on vatvottu kymmeniä vuosia, ja kun asiaan vihdoinkin saadaan päätös, sen tulee olla oikeudenmukainen jokaista saamelaista kohtaan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Kiljunen.

14.39 Kimmo Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä saamelaiskäräjälakiesitys on ollut täällä jo, kuten todettu, useiden vaalikausien aikana, ja tätä on yritetty viedä maaliin vähän niin kuin sote-uudistusta konsanaan. Kyse on Euroopan ainoasta alkuperäiskansasta, kuten olemme todenneet, ja sen takia tähän on kansainvälisestikin kiinnitetty huomiota ILO:sta ja Euroopan neuvostosta, ja tietenkin YK:n ihmisoikeuselimet ovat reagoineet. Meillä on korkea aika saada tämä nyt päätökseen, ja tässä laissa on erittäin tärkeää se, että tässä tunnistetaan alkuperäiskansamme oikeudet itsemääräämiseen, ja he jos ketkä itse pystyvät määrittelemään sen jäsenyysehdot. Se on hyvin tärkeitä huomioida.

On tärkeää, että valiokunnat käsittelevät tämän huolella, ja on tärkeää myöskin, että me kuulemme saamelaiskäräjienkin näkemyksen tässä asiassa ja pyritään viemään tämä maaliin yhteistoiminnassa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Elo.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

14.40 **Tiina Elo vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmis- ja perusoikeuksien toteutuminen on meidän päättäjien vastuulla, ja siksi saamelaiskäräjälain korjaaminen on nyt välttämätöntä. Nykyinen laki jatkaa saamelaisiin kohdistuvia ihmisoikeusloukkauksia, joista Suomi on saanut toistuvia langettavia päätöksiä YK:n ihmisoikeustoimielimiltä. Myös asiantuntijoiden ja kaikkien ihmisoikeustoimijoiden viesti on selvä: saamelaiskäräjälaki on uudistettava saamelaisten itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi. On tärkeää se, että saamelaiskäräjät on antanut tälle lakiesitykselle tukensa. Se osoittaa, että tämä lakiesitys on nyt riittävän hyvä, ja meidän velvollisuutemme tässä salissa on nyt viedä se maaliin mahdollisimman pian.

Arvoisa puhemies! On kohtuutonta, että saamelaiset ovat vaalikausi toisensa jälkeen joutuneet odottamaan oikeuksiensa toteutumista. Haluan myös kiittää ministeriä ja hallitusta siitä, että lakiesitys on meillä nyt käsiteltyssä, ja vetoan kaikkiin valiokuntiin, joihin se tulee, että asia käsitellään huolella mutta viivytyksettä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Lindén.

14.41 **Aki Lindén sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Käsittelemme erittäin tärkeää asiaa, jossa on kysymys saamelaisten perusoikeuksista, kuten täällä on puheenvuoroissa todettu moneen kertaan. Otan itse tässä tähän läheisesti liittyvän asian.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituslaissa on olosuhdetekijöissä maininta, jossa 0,013 prosenttia sote-rahoituksesta kohdennetaan saamenkielisyyden perusteella. Se tarkoittaa käytännössä, että tästä 25 miljardista eurosta noin kolme miljoonaa kohdistetaan eri hyvinvointialueille siellä olevien saamenkielisten suhteiden mukaan. Siis kaikki ei mene pelkästään Lapin hyvinvointialueelle, vaan menee myös muun muassa Pohjois-Pohjanmaalle ja itse asiassa Helsinginkin alueelle.

Toimiessani perhe- ja peruspalveluministerinä minulla oli tapaaminen saamelaiskäräjien sosiaali- ja terveystoimikunnan kanssa. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että sosiaali- ja terveyspalveluihin käytetään tämä kohdennettu raha nimenomaan niin, että sillä on se alkuperäinen tarkoitus, että saamelaisten erityispalvelut tulevat huomioiduiksi.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Nyt kaikki, jotka ovat pyytäneet tähän puheenvuoron, ovat saaneet sen ainakin kerran. Annan vielä tässä vaiheessa perustuslakivaliokunnan puheenjohtajalle, edustaja Vestmanille, puheenvuoron ja sen jälkeen ministerille.

14.42 **Heikki Vestman kok** (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Edustaja Ohisalo kysyi tästä käsittelyaikataulusta, ja totean siihen, että perustuslakivaliokunta on siis itse asiassa jo aloittanut asian käsittelyn ennakkokäsittelyllä. Olemme lähettäneet tämän lakiesityksen lausuntopyynnölle saamelaiskäräjille ja päättäneet ensimmäisistä kuultavista sekä julkisen kuulemisen järjestämisestä. Perustuslakivaliokunnassa on kuitenkin tällä hetkellä kiireellisiä lausuntopyyntöjä koskien muun muassa Nato-sofa-sopimusta, ja ne menevät tässä aikataulullisesti valiokuntaoppaankin mukaan edelle.

Sitten kun lähdetään muuttamaan lakia, olisi perusteltua, että voimassa olevasta oikeudesta, oikeustilasta, olisi selkeä käsitys. Valitettavasti tähän liittyy tällä hetkellä epävarmuuksia, ja toivon, että kevään aikana olemme tässä viisaampia.

Yhden eron tunnistan suhteessa viime kauteen. Edellinen hallitus, jossa siis myös vihreät olivat vastuussa, toi saamelaiskäräjälakiesityksen eduskuntaan niin myöhään, ettei pe-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

rustuslakivaliokunta yksimielisen kannanoton mukaisesti ehtinyt sitä käsitellä. Tämä hallitus noudatti perustuslakivaliokunnan kannanottoa ja toi esityksen eduskuntaan vaalikauden alussa.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ministeri Meri, olkaa hyvä, viisi minuuttia.

14.43 Oikeusministeri Leena Meri: Kiitos, rouva puhemies! Tämä oli hyvää ja arvokasta keskustelua, ja haluaisin sanoa siihen, kun moni kysyi, ollaanko täällä yksimielisiä ja mitä tästä nyt ajatellaan, että hallitus on tuonut tämän aivan yksimielisesti. Olemme tästä neuvotelleet ja tehneet tarkennuksia sinne 9 a §:ään edellisen kierroksen perustuslakivaliokunnan käsittelyn ja valiokuntakäsittelyiden pohjalta.

Toinen kysymys on se, että ihmisillä saa olla erilaisia mielipiteitä, ja täällä tuotiin erilaisia painotuksia ja toivottiin huolellista käsittelyä, ja se on minusta aivan normaalia. Eihän siinä nyt ole mitään erityistä, että ihmiset kokevat, että tässä saattaa olla asioita, joita on hyvä tarkastella, tai he näkevät asiat eri tavoin. Lisäksi uskon ja tiedän, että perustuslakivaliokunta arvostamani edustaja Vestmanin johdolla käsittelee tämän huolellisesti. Minusta on ihan hyvä pointti, että korkeimman hallinto-oikeuden päätökset eivät ole tulleet ja ne herättävät keskustelua. Kuitenkin toteaisin, että korkein hallinto-oikeus näyttää aiemmin muuttaneen kantaansa siitä, mitä se alun perin on ollut mieltä, ja me sitten nähdään, miten he nyt tulkitsevat lakia. Me emme tietenkään voi vaikuttaa siihen, miten korkein hallinto-oikeus asioita käsittelee, enkä voi lähteä neuvomaan perustuslakivaliokuntaa työssään. Luotan, että te olette asiantuntevia tässä asiassa.

Sitten minusta olisi äärettömän tärkeää käsitellä ja toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä käsiteltäisiin näitä ehkä vääriä tai erilaisia palautteita. Muun muassa olen itse saanut paljon palautetta siitä, miksi tässä määritelmässä ei käytetä ILO 169 -sopimuksen 1 artiklan määrittelyä. Nyt kysyin tätä virkamiehistöltä, ja he ovat aikanaan tarkistaneet ILOsta tämän tulkinnan, että itse asiassa tämä ykkösartikla ei koske sitä ja se ei määritä sitä, ketkä yksilöt kuuluvat näihin ryhmiin, mihin tätä sopimusta sovelletaan, elikkä sieltä ei voi suoraan ottaa sitä määritelmää. Tämä on kuulemma selvitetty ILOsta ja perustuslakiasiantuntijoilta. Ehkä olisi toivottavaa, että kävisitte näitä läpi, niin että tämä tulisi monille selväksi, kun hirveän paljon liikkuu erilaista tietoa.

Samoin erilaista tietoa liikkuu siitä, mitä nämä YK:n ihmisoikeuselimet ovat sanoneet siitä, mitä Suomen pitää tehdä. Sieltä on tullut velvoite korjata tätä 3 §:ää yhteistyössä saamelaisien kanssa, ja itse henkilökohtaisesti olen tulkinnut näitä sopimuksia niin, että tällä hetkellä tämä esitys täyttäisi ihmisoikeuselinten vaatimat korjaukset, ja näin olen virkavastuulla näin sanoneelta virkamieheltäkin ymmärtänyt. Mutta te käytte tämän vielä kuitenkin siellä läpi.

Täällä tuli arvokkaita puheenvuoroja siitä, että ylipäätään meidän pitäisi olla todella iloisia, että meillä on alkuperäiskansa. Sehän on suuri rikkaus meille. Tietysti itsekin koen surullisuutta siitä, että tämä on kestänyt näin kauan. Katselin näitä asiakirjoja, ja 2012 on aloitettu jo ensimmäinen komitea ja sitten on ollut komiteaa komitean perään. Kaikista surullisinta tämä on tietysti saamelaisille itselleen — täällä huomaa, että on ainakin saamelaiskäräjien edustusta — siinä mielessä, että tämä repii heitä myös kansana ja ihmisinä ja suomalaisina, että tämä asia vain venyy ja venyy. He eivät myöskään pääse katsomaan sitä yhteistä tulevaisuutta ja polkua, kun tämä repii heitä todella paljon. Minusta tästä saa olla eri mieltä, mutta toivoisin, että se keskustelu käydään faktapohjalta ja rauhallisesti. Olen it-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

sekin saanut kovin merkillisiä sähköposteja, joissa on ollut aika uhkaava sävy. Ei minua nyt ole suoraan uhattu, mutta on kerrottu, että alkaa kovat hulinat. Minusta meidän pitää demokratiassa pystyä käsittelemään vaikeitakin asioita. Niinhän me täälläkin, eilenkin olimme kovasti eri mieltä asioista, mutta ei täällä silti varmaankaan ketään tarvitse uhata millään epäasiallisella toiminnalla, ja toivon, että tämä pysyy. Ja toivon, että saamelaiset hakevat sen yhteisen sävelen ja katsotaan eteenpäin. No, tämä on tätä minun toivettani, ja jokainen tietysti itse katsoo, miten parhaaksi näkee.

Vielä saamelaismääritelmästä sen verran — en muista, kuka tämän nyt otti esille tästä vaaliluettelosta ja saamelaismääritelmästä — että tässä uudessa laissahan 3 §:ssä nimenomaan todetaan, että se on vaaliluettelon kriteeristö, eikä suinkaan se, kuka kokee itsensä saamelaisena. Tässä ei yritetä määritellä sitä, kuka on saamelainen. Ja tämä hallituksen esitys on erittäin hyvin laadittu. On käyty kaikki historia ja kaikki kansainväliset ratkaisut läpi ja muuta. Kehotan teitä lukemaan. Kuulin tuossa virkamiehiltä, että viime kerralla oli saatu palautetta siitä, kuinka hyvin tämä on valmisteltu, ja oli itse asiassa oikein mielenkiintoista lukea tämä hallituksen esitys. Lukekaa kaikki, jos ette ole vielä syvällisesti siihen tutustuneet. — Hyvää valiokuntakäsittelyä. Kiitos.

Andre vice talman Tarja Filatov: Debatten och behandlingen av ärendet avbryts. Behandlingen av ärendet fortsätter i detta plenum efter de övriga ärendena på dagordningen.

Riksdagen avbröt behandlingen av ärendet klockan 14.49.

Riksdagen fortsatte behandlingen av ärendet klockan 15.53.

Andre vice talman Tarja Filatov: Nu fortsätter behandlingen av ärende 2 på dagordningen som avbröts tidigare under detta plenum. — Debatten fortsätter. Första talare är ledamot Forsgrén, varsågod.

15.53 Bella Forsgrén vihr: Arvoisa puhemies! Olemme jälleen tässä, käsittelemässä saamelaiskäräjälakia vielä kerran. Nyt on korkea aika saada saamelaiskäräjälaki vihdoinkin läpi täältä eduskunnasta. Kun monien saamelaisiin liittyvien lakien uudistustyö kestää jo kolmatta vuosikymmentä, on perusteltua pohtia, josko ongelma onkin meissä päättäjissä eikä saamelaisissa. Olemme tottuneet esiintymään maana, joka painottaa ihmisoikeusvelvoitteiden toteuttamista. Saamelaisten ihmisoikeuksia olemme kuitenkin polkeneet jo pitkään. YK:n ihmisoikeuselimet ovat toistuvasti moittineet Suomea saamelaisten oikeuksien loukkaamisesta. Suomella on velvollisuus poistaa ihmisoikeusloukkaus ja estää se jatkossakin uudistamalla laki saamelaisten itsemääräämisoikeutta kunnioittavalla tavalla. Saamelaisten oikeuksien polkeminen alkaa olla jo vakava tahra Suomen kansainväliselle maineelle. Ennen kaikkea se on kestäväntöntä saamelaisille.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys annetaan kansliapäällikkö Timosen toimikunnan työn pohjalta yhteistoiminnassa saamelaiskäräjien kanssa. Nykylaki on vuodelta 1995 ja auttamatta vanhentunut. Nykylain pääongelma juontuu niin sanotusta lappalaispykälästä. Se lisättiin nykylakiin eduskuntakäsittelyssä saamelaiskäräjien vastustuksesta huolimatta. Siinä saamelaisuutta haetaan vanhoista verorekistereistä, jotka eivät ole rekistereitä etni-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

syydestä tai kielestä vaan henkilön elinkeinosta. Norjan ja Ruotsin saamelaismääritelmässä ei ole vastaavaa pykälää. Hallituksen esityksessä oikeutta äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa koskevaa saamelaisen määritelmäsäännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kysymys olisi nimenomaan henkilön merkitsemisestä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon eli äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, ei siitä, keitä on pidettävä ylipääntensä saamelaisena.

Lakiuudistuksella vahvistetaan saamelaisten itsemääräämisoikeutta kansana eli saamelaisten oikeutta itse määritellä, kuka on saamelainen, sen sijaan, että suomalaiset tekevät sen heidän puolestaan. Saamen kansalle kyse ei ole enemmästä eikä vähemmästä kuin heidän tulevaisuudestaan. Suomen velvollisuus on varmistaa, että saamelaiskäräjien legitimitetti saamen kansan silmissä säilyy. Saamelaisten perusteltu huoli on, että ilman lakimuutosta muut ihmiset kuin saamelaisen yhteisön saamelaisina pitämät tulevat valtaamaan saamelaiskäräjät ennemmin tai myöhemmin.

Arvoisa puhemies! Orpon hallitus on valitettavasti muuttanut esitystä joiltain osin aikaisemmasta versiosta. Isoin muutos viime hallituskauden esitykseen on yhteistoiminta- ja neuvotteluvulvoitteen keventäminen. Sen yhteydestä on poistettu erilliset saamelaiskulttuurin heikentämiskieltoja sekä vaikutusten arviointia koskevat kohdat. Lisäksi osiossa voidaan edetä ilman saamelaiskäräjien neuvottelutahtoa tietyn määräajan jälkeen. Minun on vaikea uskoa, että kyseiset muutokset olisivat tulleet saamelaiskäräjien toiveesta käsin. Tulevaisuudessa onkin hyvä tarkastella, onko prosessi itsessään ollut parhain edistämään saamelaisten oikeuksia. Saamelaiskäräjien viesti on kuitenkin tässä tilanteessa pitkälti se, että lakiesitys on riittävän hyvä ja tulisi saattaa nyt voimaan. Tärkeintä on nyt vihdoinkin saada korjattua vuosikymmenten ihmisoikeusloukkaus ja tunnustaa saamelaisten itsemääräämisoikeus.

Arvoisa puhemies! Hallitus toisensa jälkeen on kompastellut lain uudistamisessa. Myös edellinen hallitus, Sanna Marinin hallitus, epäonnistui saamelaiskäräjälain läpiviennissä eduskunnassa. Se oli omasta mielestäni viime hallituksen suurin epäonnistuminen. Haluan kiittää Orpon hallitusta sen uudelleen esittämisestä, ja toivon, että lakiesitys on pääministerin suojeluksessa. Jos ihmisoikeusloukkaus ei korjaannu nyt, jatkuu kestämaton tilanne ja asia tulee jälleen käsiteltäväksi seuraaville hallituksille. Toivonkin, että löydämme yhteisen sävelen eduskunnassa puoluerajat ylittävän yhteistyön hengessä, jotta saamelaisten oikeudet toteutuvat muutenkin kuin juhlapuheissa. Julkisen vallan tehtävänä on turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Jokaisen vastuullisen päättäjän tulee nyt perehtyä huolella asiaan. Saamelaisten oikeudet eivät saisi jälleen kerran jumittua poliittiseksi kiistan kapulaksi. Selvitykset on selvitetty, vitkuilut on vitkuiltu. Nyt on vihdoinkin uudistettava saamelaiskäräjälakia.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Gebhard.

15.58 Elisa Gebhard sd: Arvoisa puhemies! Tätä esitystä on todellakin usealla vaalikaudella käsitelty, ja ihmisoikeusnäkökulmasta ei liene epäselvää, että saamelaiskäräjälaki täytyy uudistaa. Mielestäni saamelaisten itsemääräämisoikeuden toteutumisen täytyy olla keskeinen kriteeri sille, millaista lainsäädäntöä täällä saamelaisia koskien tehdään. Saamelaiskäräjät ovat itse todenneet tämän esityksen riittävän hyväksi. Tämä on ensisijaista. Muita tärkeitä syitä, miksi lakia täytyy uudistaa, ovat saamelaiskäräjien toimintaedellytysten vahvistaminen ja ihmisoikeuksia valvovien toimielinten huomautusten ottaminen va-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

kavasti. Esimerkiksi YK:n ihmisoikeuskomitea ja YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea todella ovat moittineet siitä, että itsemääräämisoikeus oman asemansa määrittelemiseksi ei Suomen nykyisen saamelaiskäräjälain puitteissa toteudu. Suomelle asian pitkittyminen on kiusallinen teema.

Kuten totesin, saamelaiset ovat itse pitäneet saamelaiskäräjälakia puutteellisena sen voimaantulosta alkaen ja vaatineet sen uudistamista. Laki tuli voimaan lähes kolmekymmentä vuotta sitten. Melkein kolmekymmentä vuotta olemme olleet tilassa, jossa saamelaisten omaa käsitystä ei riittävästi huomioida. Kuten täällä on useassa ansiokkaassa puheenvuorossa todettu, on meillä muutenkin tehtävää saamelaisten oikeuksien turvaamiseksi ja esimerkiksi syrjinnän vähentämiseksi. Maailma ei tule valmiiksi, vaikka tämä uudistus etenisikin. Esimerkiksi totuus- ja sovintokomission työn jatko on keskeinen tässä asiassa, mutta juuri nyt on hyvin tärkeää, että saamme viivytyksettä uudistettua tämän lain. Meillä on velvollisuus ja korkea aika muuttaa asiantilaa niin, että saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu, ja uudistaa saamelaiskäräjälaki tätä kunnioittavaksi. Toivon, että saamelaiset eivät joudu odottamaan enää yhdenkään viivästyksen verran.

Nyt käsittelyssä oleva esitys noudattelee pääosin Marinin hallituksen esitystä, joka valmisteltiin silloisten hallituspuolueiden ja saamelaiskäräjien edustajien yhteistyössä. Ja mikä tärkeintä, esityksellä tosiaan on saamelaiskäräjien hyväksyntä ja tuki keskeisiltä ihmisoikeustoimijoilta.

Arvoisa puhemies! Kun puhumme saamelaisten oikeuksien vahvistamisesta, toivon, että kykenemme kuuntelemaan ja suhtautumaan nöyrästi Euroopan ainoan alkuperäiskansan edustuksellisen itsehallintoelimen eli saamelaiskäräjien kannanottoihin. Kaiken kaikkiaan on ilo olla kerrankin samaa mieltä hallituksen kanssa eli tämän lain uudistamisen tarpeellisuudesta sekä yhtyä myös kiitoksiin, joita oikeusministeri Leena Merelle on tässä osoitettu. Toivon hyvää keskustelua ja saamelaisten oikeuksia kunnioittavaa lopputulosta.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Ohisalo.

16.02 Maria Ohisalo vihr: Arvoisa puhemies! Suomi ei voi olla edelläkävijä ihmisoikeuksien edistäjänä ja puolestapuhujana, jos saamelaisten oikeuksia ei aidosti kunnioiteta. Nykyinen saamelaiskäräjälaki rikkoo ihmisoikeuksia, ja Suomi on saanut sen korjaamiseksi useita huomautuksia YK:n ihmisoikeuskomitealta ja YK:n rotusyrjintäkomitealta. Saamelaiskäräjälain uudistaminen vahvistaisi saamelaisille perustuslaissa turvatun itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä parantaisi saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä. Saamelaisyhteisö on jo pitkään vaatinut tämän lain korjaamista.

Myös valtiosääntöasiantuntijoiden ja kaikkien ihmisoikeustoimijoiden viesti on kristallinkirkas: saamelaiskäräjälaki on uudistettava saamelaisten itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi. Tämä hallituksen esitys on nyt sellainen, että sillä on saamelaiskäräjien tuki. Se on tärkeintä. Mutta saamelaiset ovat joutuneet tätäkin esitystä varten joustamaan ja odottamaan. Me vihreät tulemme tekemään eduskunnassa kaikkemme tämän lain edistämiseksi, kuten olemme tehneet myös edellisillä hallituskausilla.

Arvoisa puhemies! Haluan kiittää saamelaisia arvokkaasta työstänne tämän lain eteen. Olette joutuneet odottamaan kohtuuttoman kauan. Tässä talossahan se työ olisi pitänyt tehdä. Olette joutuneet laittamaan aikaanne asiaan, jossa tämän maan eduskunta ja hallitus ovat epäonnistuneet kerta kerran jälkeen. Sen takia haluan vielä kiittää nykyistä hallitusta

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

ja oikeusministeriä, että tämä esitys aidosti on nyt täällä, kuten hallitusohjelmassa on linjattu.

Nykyisellä hallituksella on tosiaan ollut käytössä lähes valmis lakiesitys viime kaudelta, ja on hyvä, että hallitus pystyi siksi nyt tuomaan esityksen eduskuntaan näin vaalikauden alkupuolella, joskin joitain muutoksia sisältäen.

Nyt olemme kuitenkin saaneet lehdistä lukea, että korkeimpaan hallinto-oikeuteen tehdyt valitukset voivat vielä viivästyttää uuden saamelaiskäräjälain käsittelyä perustuslakivaliokunnassa, ja näinhän kuulimme äsken myös täällä keskustelussa. Vetoankin nyt koko eduskuntaan, että ei anneta tämän lain jälleen kerran viivästyä. Ihmisoikeuksien edistäminen ei katso puoluetta tai hallitus—oppositiojakoa, ja siksi tällä esityksellä on vihreiden täysi tuki. Minä haluaisin päästä kiittämään hallitusta vielä siitä, että hallitus vie tämän lain aidosti maaliin.

Arvoisa puhemies! Välillä sanotaan, että hyvää kannattaa odottaa. No, ei nyt. On häpeällistä, miten kauan saamelaiskäräjälain ja sen ilmiselvien ihmisoikeusrikkomusten korjaaminen on kestänyt. Nyt vihdoinkin on aika saattaa saamelaiskäräjälaki maaliin ja turvata saamelaisten itsemääräämisoikeus.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Pitko.

16.05 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Suomen perustuslaissa on turvattu saamelaisten oikeus päättää itse omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevista asioista. Tällä hetkellä tuo oikeus ei toteudu. Suomi on saanutkin toistuvasti huomautuksia kansainvälisiltä ihmisoikeuselimiltä. Tämän hetken lainsäädäntö mahdollistaa sen, että saamelaisten asioista päättämään on voinut päästä henkilöitä, joita saamelaiset eivät tunnista saamelaisiksi. Miksi näin on käynyt? No siksi, että Suomen eduskunnassa on aikoinaan hyväksytty lakiin niin kutsuttu lappalaispykälä ilman, että sillä on koskaan ollut saamelaisten hyväksyntää tai että se olisi relevantti peruste määritellä saamelaisuutta tänä päivänä.

Arvoisa puhemies! Nyt on korkea aika päivittää saamelaiskäräjälaki. Tätä on yrittänyt jo kolme edellistä hallitusta, ja aina hanke on karahtanut kiville. Koko tämän ajan ovat saamelaiset joutuneet käymään läpi toistuvaa toivonpilkahdusten ja pettymysten vuorottelua. Koko tämän ajan saamelaiset ovat joutuneet pelkäämään sen puolesta, toteutuuko oikeus oman kansan asioista päättämiseen vai ei. Viimeksi vuosi sitten täällä eduskunnassa koettiin mykistävä pettymys, kun esitys saamelaiskäräjälaista kaatui vaalikauden lopulla.

Mietin erityisesti kaikkia niitä saamelaisnuoria, jotka ovat kasvaneet tänä aikana — kasvaneet lapsesta aikuiseksi tämän käsittelyn aikana. Aikana, jolloin Suomen valtio on toistuvasti epäonnistunut tämän lain päivittämisessä. Jotkut ovat tosiaan koko elämänsä joutuneet kasvamaan tilanteessa, jossa joutuu pelkäämään sen puolesta, onko omalla kansalla tulevaisuutta vai tekeekö päätökset lopulta joku muu. Kaikki se aika, jonka saamelaiset ovat joutuneet tähän asiaan käyttämään, olisi voinut olla käytettävissä esimerkiksi työhön saamen kielten ja kulttuurin kehittämiseksi.

Arvoisa puhemies! Kun kuuntelee saamelaisia, heidän keskeinen viestinsä on, että tässä ajassa on alkuperäiskansalle paljon haasteita tämän lainkin lisäksi. Kaikkien näiden asioiden puolesta — kuten ilmastonmuutoksen vaikutus poronhoitoon ja saamelaisalueen ympäristöön, perinteisten elinkeinojen ylläpitäminen, saamen kielten elinvoima — olisi paljon työtä tehtävänä, mutta niihin paneutuminen ei voi olla täysimääräistä niin kauan kuin täytyy taistella oman kansan oikeuksien puolesta. Olisikin vain ja ainoastaan oikein, että

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

tämä asia saataisiin nyt käsiteltyä ja saamelaiskäräjille ja saamelaisille annettaisiin mahdollisuus suunnata katseensa eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Tässä laissa, joka perustuu kansliapäällikkö Timosen johtaman toimikunnan työhön viime hallituskaudelta, lavennetaan niitä kriteereitä, joiden perusteella ihminen on oikeutettu saamelaiskäräjien vaaliluetteloon eli osallistumaan päätöksentekoon. Kielikriteeriä on nykylakiin verrattuna lavennettu kattamaan yksi uusi sukupolvi taaksepäin eli koskemaan myös isoisovanhempia. Siis jos henkilön isoisovanhemmista jompikumpi on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään, on henkilö äänivaltainen saamelaiskäräjävaaleissa. On hyvä muistaa, että tämä hyödyttää erityisesti niitä kielen menettäneitä sukuja, esimerkiksi inarinsaamelaisia, joiden kieli on kadonnut viime vuosikymmenten suomalaistamispolitiikan yhteydessä, joten heille tämä laki on varmasti iso helpotus. [Sara Seppäsen välihuuto] Suomessa asuvien saamelaisten tilanne saatettaisiin tällä lailla myös vastaamaan sitä, millainen tilanne on muissa Pohjoismaissa. Saamelaiset ovat yksi kansa usean valtion alueella. Se, että saamelaisten asioista päättävät saamelaiset, joilla on olemassa siteitä kulttuuriin ja kieleen, on tilanne, jonka täytyy toteutua. Tällä lakiesityksellä se toteutuu, ja tämä laki on saatava siksi voimaan pian.

Arvoisa puhemies! En täysin ymmärrä sitä syytä, miksi hallitus heikentää tämän Timosen toimikunnan lakiesityksen 9 pykälää liittyen saamelaiskäräjien neuvotteluvollisuuteen. Aiempi tiukempi velvollisuus olisi toteuttanut paremmin niin sanottua FPIC-periaatetta, jossa alkuperäiskansalla olisi vahva sanansa sanottavana itseensä vaikuttavista asioista. Olen valmis hyväksymään tämän lain kuitenkin myös tämän pykälän osalta, mutta on syytä varmasti valiokunnissa myös varmistaa, että oikeus aidosti toteutuu myös näillä kirjauksilla.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi haluan sanoa heille, jotka kokevat tämän lainmuutoksen sulkevan ihmisiä ulkopuolelle, että omien juurien vaaliminen on meidän jokaisen oma asia. Me voimme jatkaa meidän kulttuuriperintöämme, me voimme vaalia oman suvun perinteitä, tutkia sitä, löytää uusia puolia ja opetella tapoja, jotka kenties ovat meidän suvuissamme joskus esimerkiksi olleet. Se on meidän kaikkien oikeus, sitä laki ei ota pois, sitä laki ei kenellekään anna. Kulttuurin harjoittaminen ja vaikkapa kielen oppiminen on tehty tässä maassamme onneksi mahdolliseksi myös ei-saamelaisille ihmisille. Varmasti on myös syytä kannustaa siihen, että tutustuisimme jokainen omiin juurimme ja myös saamelaisten kulttuuriin, vaikka se ei meitä itseämme kosketa.

Olen itse syntyperäinen lappilainen. Erään tutkijan arvion mukaan meistä Lapissa syntyneistä ihmisistä noin puolelta löytyy omasta suvusta, jos tarpeeksi kauas menee, saamelaisverta. Se ei tee kuitenkaan saamelaisiksi meitä, jotka emme saamelaisia ole, mutta siitäkin huolimatta tästä taustasta voi olla ylpeä samalla kun tukee heidän oikeuksiaan, keille nämä oikeudet kuuluvat. — Kiitos!

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Krista Mikkonen.

16.12 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Haluan kiittää hallitusta tästä esityksestä. On hienoa, että monien vuosien ja useamman yrityksen jälkeen olemme nyt vihdoinkin tässä tilanteessa. Eduskunnan käsittelyyn on tuotu hallituksen yksimielinen esitys saamelaiskäräjälain uudistuksesta. Nyt on vihdoinkin korkea aika saada saamelaiskäräjälaki korjattua. Kyse on siitä, että Suomi korjaa lain, jonka moni taho kansallisesti ja kansainvälisesti on

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

todennut rikkovan ihmisoikeuksia. Yksi viime hallituskauden epäonnistumisia oli se, ettei lakimuutosta saatu vietyä loppuun asti.

Käsillä oleva esitys on hyvin pitkälti valmisteltu viime kaudella tehdyn Timosen toimikunnan työn pohjalta yhteistoiminnassa saamelaiskäräjien kanssa. Suurin muutos viime hallituskauden esitykseen on yhteistoiminta- ja neuvotteluvetoisuuden keventäminen. Tämä on valitettava heikennys, mutta saamelaiskäräjien viesti on pitkälti se, että lakiesitys on riittävän hyvä ja se tulisi saattaa voimaan. Mahdollisiin tarkennuksiin voidaan palata lain säätämisen jälkeen, kun pahimmat ihmisoikeusloukkaukset on saatu keskeytettyä.

Arvoisa puhemies! Saamelaiset ovat Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa. Heillä on oma kielensä, kulttuurinsa, elinkeinonsa ja historiansa. Kautta aikojen saamelaisten mahdollisuuksia harjoittaa omaa kulttuuriaan ja elämäntapojaan on kuitenkin rajoitettu. Myös Suomella on tässä oma synkkä historiansa, kun saamelaisia pakkosuomalaistettiin.

Suomalaisten ja saamelaisten välillä on myös käyty kamppailua maasta ja luonnonvaroista, niin metsästysmaista ja kalastusoikeuksista kuin nykyään kaivosteollisuuden paineista. Se, miten Suomi suhtautuu alueellaan asuvaan alkuperäiskansaansa, on meidän kaikkien yhteinen asia. Se ei ole vain pohjoisen edustajien asia, kuten tässä salissa aiemmin joku antoi ymmärtää.

Saamelaisilla on alkuperäiskansana itsemääräämisoikeus. Perustuslakimme mukaan saamelaisilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Lisäksi saamelaisilla on kotiseutualueellaan kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto. Suomessa saamelaisten itsehallintoelin on saamelaiskäräjät.

Tällä hetkellä saamelaisten itsemääräämisoikeus ei kuitenkaan täysimääräisesti toteudu. Suomi onkin saanut useita huomautuksia YK:n ihmisoikeuskomitealta ja YK:n rotusyrjintäkomitealta siitä, että Suomen on korjattava saamelaiskäräjälaki. Myös valtiosääntöasiantuntijoiden ja kaikkien ihmisoikeustoimijoiden viesti on kristallinkirkas: saamelaiskäräjälaki on uudistettava saamelaisten itsemääräämisoikeutta kunnioittavaksi.

Arvoisa puhemies! Vuonna 1996 voimaan tulleen lain uudistaminen on tarpeellista, sillä säännökset ovat osittain vanhentuneita ja ihmisoikeusnäkökulmasta ongelmallisia. Saamelaiset ovat itse pitäneet saamelaiskäräjälakia puutteellisena jo sen voimaantulosta alkaen ja peräänkuuluttaneet sen uudistamista. Olen iloinen, että monien yritysten jälkeen olemme nyt lähempänä uudistuksen läpivientä kuin koskaan ennen. On tärkeää, että tässä talossa käsittely tehdään hyvin mutta turhaan viivyttämättä.

Lain päivittäminen on tärkeää kahdesta syystä: ensinnäkin ihmisoikeuksia rikkovan pykälän ja sen tulkinnasta johtuneiden ihmisoikeusrikkomusten korjaamiseksi sekä käräjien toiminnan päivittämisen mahdollistamiseksi. 90-luvulle jämähtänyt laki on tehnyt käräjien toiminnasta kankea. Laki haittaa etenkin saamelaiskäräjävaalien järjestämistä.

Saamelaiskäräjälain uudistaminen vahvistaisi saamelaisille perustuslaissa turvatun itsemääräämisoikeuden toteutumista, parantaisi saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytyksiä sekä korjaisi kansainvälisten ihmisoikeusvalvontaelinten esille tuomia epäkohtia. Siksi uudistus on tärkeää saada vihdoinkin tehtyä.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Seppänen.

16.17 Sara Seppänen ps: Arvoisa rouva puhemies! Pieni historian kertaus on paikallaan tässä vaiheessa. Kovinkaan moni täällä ei tunne Lapin historiaa.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

Lapin mailla elettiin rauhassa luonnon kanssa yhdessä ja siitä eläen sopusoinnussa vuosisatojen ajan. Lapinkylät eli siidat muodostivat elämän keskuksen ja omaileimaisen maan käyttöinstituution. Metsälappalaisten siidat hallitsivat vielä keskiajan lopussa Fennoskandian pohjoisosia Vienanmereltä Atlanttii ja Jäämereltä Pohjanlahteen asti.

Lapinkylien asiat, kuten kalavesien ja metsästysmaiden jakaminen, sovittiin kotakärjillä. Kemin Lapin metsälappalaisten elinkeinon perustana ei ollut poronhoito vaan villipeuran ja turkiseläinten pyynti sekä kalastus. Näitä lapinkyläi oli 13, ja näille verokylille Ruotsin kuningas myönsi maan ja veden käyttöoikeuden, jota ei ole koskaan mitätöity. Näitä kyläi siis asuttivat metsäsaamelaiset ja inarinsaamelaiset. He elivät kuten metsästäjä-keräilijät ja täysin luonnonantimista. Peuranpyynti, majavan metsästys, kalastus, marjastus oli sen elämän perusta.

Metsäsaamelaisten kieli oli keminsaame. Tämä kieli on puhuttuna kielenä hävinnyt suomalaisten saavuttua ja osittain sekoituttua metsäsaamelaisten väestöön. Suomen kieli valtasi silloin Lappiakin. Myöhemmin, 1800-luvulla, tulivat niin kutsutut porosaamelaiset Lappiin Norjan ja Suomen välisen rajan sulkeuduttua. Heidän mukanaan tulivat porot ja suuret porotokat. Inarinsaamelaiset olivat asuttaneet Inarijärven ympäristöä jo pitkään tuohon aikaan, ja porosaamelaisia myöhemmin Lappiin saapuivat vielä kolttasaamelaiset Venäjän puolelta.

Meillä on siis neljä eri saamelaista ryhmittymää, ja se on hieno asia. Se on rikkaus. Yksi neljästä eli metsäsaamelaiset menettivät kielensä näistä neljästä ensimmäisenä. Kuitenkin jo 1600-luvulta lähtien metsäsaamelaisten kieleksi on verokirjoihin merkitty saame eli lapin kieli. Olen erittäin tyytyväinen, että nämä kolme muuta saamen kieltä eli pohjoissaame, inarinsaame ja kolttasaame ovat selvinneet. Hävinnyttä keminsaamea tutkitaan, koetaan kerätä sanastoa kasaan ja kieltä elvytetään. Kielen voidaan katsoa olevan inarinsaamen kanssa hyvin samankaltainen tai jopa sen murrekieli.

Kärjäläissa on tähän saakka ollut niin sanottu lappalaispykälä, ja se on tarkoittanut sitä, että olet voinut todistaa olevasi saamelainen polveutumisen kautta. Tämä pykälä olisi tärkeää säilyttää kärjäläissa, sillä ilman tätä pykälää vain kieli olisi merkityksellinen saamelaiseksi määrittelyssä. Syntyperä ja polveutuminen ovat ILO 169 -sopimuksen keskeinen määritelmä alkuperäiskansasta.

Metsälappalaisten kulttuuri on elossa. Lapissa metsäsaamelaiset elävät edelleen pyyntitaloudesta, poronhoidosta, käsitöistä ja siitä luonnosta. Juttelin eilen erään yhdeksännessä polvessa poronhoitoa harjoittavan metsälappalaisen, isän ja tyttären, kanssa. Perheen äiti tekee saamelaiskäsitoitä myyntiin. He elävät kuten alkuperäiskansa eli kuten metsäsaamelaiset ovat eläneet. Heidän sukunsa on asuttanut näitä maita, joilla he elävät poronhoitajina. YK:n julistuksen 11 artikla koskee alkuperäiskansojen oikeuksia, ja he ovat tämän määritelmän mukaan sellainen. He ovat yhdeksän sukupolven ajan siirtäneet saamelaiskulttuuria sukupolvelta toiselle. Heidän esi-isänsä löytyvät, kaikki, metsäsaamelaisiksi merkittyinä kirkon- ja verokirjoihin. Missään vaiheessa YK ei ole tarkoittanut, että polveutumiskriteeri tulisi poistaa alkuperäiskansan määritelmästä.

Kittilän kunta on lausunnossaan nostanut esiin muutamia huomioita ILO- ja saamelais-sopimusten subjektia koskevan määritelmän lähtökohdasta, ja palaan näihin. Otan seuraavan puheenvuoron vielä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Perholehto, poissa. — Edustaja Honkasalo.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

16.22 Veronika Honkasalo vas: Arvoisa puhemies! Ehkä viittaisin edelliseen puheenvuoroon niin, että myös perussuomalaiset ovat hallituspuolueena sitoutuneet viemään tämän saamelaiskäräjälain läpi. Täällä itse asiassa ministeri Leena Meri piti tänään erittäin hyvän ja perehtyneen puheenvuoron, jossa hän myös korosti sitä, että tämä on nimenomaan hallituksen yksimielinen esitys. Todella toivon, että nyt tämä saamelaiskäräjälaki täällä eduskunnassa viedään rivakasti läpi eikä nähdä enää sellaista viivytysteatteria kuin esimerkiksi viime kaudella nähtiin.

Arvoisa puhemies! Saamelaiskäräjälaki on keskeinen ihmisoikeuskysymys. Lakia on yritetty uudistaa vuosia ja valitettavasti tuloksetta. Kiitän hallitusta, että esitys on tuotu tänne saliin jälleen kerran. Tämä on hallituksen ainoita ihmisoikeustekoja, ja on tärkeää, että saisimme tämän viimein vietyä eduskunnassa maaliin. Tässäkin asiassa ydinkysymys on loppupeleissä yksinkertainen: mikäli haluamme suojella saamelaisten kieliä, kulttuuria ja oikeuksia, meidän tulee säätää alkuperäiskansan itsemääräämisoikeutta toteuttava ja kunnioittava laki. YK:n ihmisoikeussopimusten valvontaelinten Suomelle antamien moitteiden mukaan nykyinen laki ei kunnioita saamelaisten oikeutta itse määrittellä äänioikeuden kriteerejä, ja lain uudistamiseen on pikaisesti ryhdyttävä. On siis selvää, että lakia ei voi jättää enää uudistamatta.

Esiteltävy laki on saamelaiskäräjien ja Orpon hallituksen neuvottelema tulos ja pitkälti samankaltainen kuin se, mitä edellinen hallitus esitti. Vaikka laki ei ole täydellinen, olisi se ennen kaikkea nykylainsäädäntöön verrattuna parannus saamelaisten ihmisoikeustilaan. Saamelaiskäräjälailla on laaja tuki saamelaisyhteisössä, ja sitä meidän tulee täällä kuunnella ja kunnioittaa.

Arvoisa puhemies! Tiedämme historian: Suomen valtio on pyrkinyt sulauttamaan saamelaiset väkisin osaksi suomalaista kulttuuria. Saamelaisia on vähätelty, maita otettu haltuun ja rotututkimuksia suoritettu. Lapsia on pakkosuomalaistettu, ja monet ovat menettäneet äidinkieltänsä. On tärkeää, että puhutaan saamelaisten kielen menetyksestä ja saamelaisten kohtelusta Suomen valtion toimesta. Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio asetettiin viime kaudella kokoamaan ja tekemään näkyväksi kokemuksia ja seurauksia saamelaisten kokemasta syrjinnästä ja pakkosuomalaistamisesta. Tämä työ saa onneksi jatkoa. Myös kirkko on aloittanut oman prosessinsa.

Valitettavasti historian jatkumo näkyy edelleen saamelaiskäräjälain uudistamisessa ja sen pitkittymisessä. Meidän on muutettava ajattelutapaamme. Ei ole suomalaisten asia määrittellä, kuka on saamelainen ja kuka ei, kuka on vaalikelpoinen ja kuka ei. Meidän tulee ymmärtää, että alkuperäiskansoilla on oma tapa määrittellä yhteisönsä ja se, kuka katsotaan kuuluvaksi saamelaisyhteisöön.

Se, mikä laissa on aiheuttanut eniten kiistaa, on niin sanotun lappalaiskriteerin poisto. 90-luvulla lakiin lisättiin ilman saamelaisten hyväksyntää kriteeri siitä, että vaaliluetteloon pääsi tunturi-, metsä- ja kalastajalappalaisiksi merkittyjen henkilöiden jälkeläisiä maa-, veronkanto- ja henkikirjojen perusteella. Tämä kriteeri liittyy siis elinkeinoon, eikä asiakirjamerkintä sellaisenaan välttämättä osoita rekisteriin merkityn henkilön olleen saamelainen. Näihin kirjoihin on merkitty niin saamelaisia kuin suomalaisia toisistaan erottelematta. Muissa Pohjoismaissa ei ole käytössä vastaavaa lappalaiskriteeriä. Suomen yhdenvertaisuusvaltuutettu on todennut, että lappalaiskriteerin poisto ei ole syrjivä. On myös hyvä huomata, että saamelaiskäräjien vaaliluetteloon tulee myös jatkossa pääsemään, vaikka ei itse puhuisi saamen kieltä. Kielikriteeri itse asiassa laajenisi uuden lain myötä, kun riittäisi, että joku isovanhemmista on puhunut saamen kieltä äidinkielenään. Tämä neljänteen

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

polveen yltävä kielikriteeri on yhteneväinen pohjoismaisen saamelaisopimuksen kanssa ja on saamelaisten mukaan riittävä toteamaan saamelaisuuden saamelaiskäräjävaaleissa tarvittavalla tavalla.

Arvoisa puhemies! Jos välitämme vähemmistöjen oikeuksista, välitämme saamelaisten itsemäärittelyoikeudesta: välitämme saamelaisten oikeudesta päättää saamelaisia koskevista asioista niin, etteivät suomalaiset hakeudu niistä päättämään, minkä laki nyt mahdollistaa. Tätä nimenomaan edellinen puheenvuoro täällä puolusti. Lakia uudistamalla lopeamme YK:nkin toteamat ihmisoikeusrikkomukset. Lain uudistaminen on tärkeää saamelaiskäräjien toiminnan tarkoituksen kannalta, saamelaiskäräjien tarkoitus kun on nimenomaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Jos saamelaiskäräjille hyväksytään ei-saamelaisia, käy saamelaiskäräjien toiminta tarkoituksettomaksi. Saamelaisten mukaan saamelaisuuteen vaikuttaa vahvasti yhteys saamelaisyhteisöön ja elävään kulttuuriin suvun kautta. Saamelaisuudessa on kyse yhteydestä saamelaisiin arvoihin, normeihin ja tapaan ajatella, olla ja elää.

Arvoisa puhemies! Osa pelkää saamelaisten saavan liikaa valtaa. Maankäytöstähän lain vastustamisessa on monelle pitkälti kysymys, niin kuin edustaja Eestilä täällä aikaisemmin sanoi. Saamelaiskäräjlain mukaan viranomaisten olisi neuvoteltava saamelaiskäräjien kanssa valmistellessaan toimia, joilla voi olla erityinen merkitys saamelaisille. Neuvotteluvelvoite koskee muun muassa saamen kieltä ja opetusta koskevia asioita sekä maankäyttöä ja kaivoslain mukaisten lupien myöntämistä saamelaisten kotiseutualueella. Neuvotteluvelvoite ei kuitenkaan tarkoita veto-oikeutta, kuten on maalailtu, vaan sen tarkoituksena on varmistaa, että saamelaiset ovat yhdenvertaisesti neuvottelemassa heidän kulttuuriinsa vaikuttavista toimista. On ainoastaan kohtuullista, että saamelaisten näkemys ja oikeudet otetaan huomioon heitä koskevissa kysymyksissä.

Arvoisa puhemies! Vielä lopuksi: Suomi on tähän mennessä epäonnistunut toteuttamaan saamelaisten oikeuksia. Vaikka valtio ei enää toteuta näkyvästi pakkosuomalaisista, ei Suomen valtio ole myöskään varsinaisesti edistänyt tai ylläpitänyt saamelaisten asemaa. Meidän tulee seisoa alkuperäiskansamme oikeuksien puolella. Lakiesitys tulee käsitellä ja hyväksyä eduskunnassa mahdollisimman ripeästi. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Seuraavaksi edustaja Autto.

16.30 Heikki Autto kok: Arvoisa rouva puhemies! Tuntuu, että eduskunnassa on otettu vaalikausittaiseksi perinteeksi käydä keskustelua saamelaiskäräjlain uudistamisesta ja sen tarpeesta. Tässä edellä on kuultu monella tapaa toki ansiokkaita puheenvuoroja, joissa on kerrattu muun muassa näitä syitä siihen, miksi eri hallitukset ovat pyrkineet tuomaan sellaisen esityksen eduskuntaan, jonka pohjalta voitaisiin uusi saamelaiskäräjlaki säätää.

Tosiaan toivoisin, että siinä yhteydessä myös tämän asian eri vivahteet otettaisiin sillä tavalla huomioon, että aivan mustavalkoisena ei pidettäisi esimerkiksi sitä viestiä, joka YK:sta on Suomeen tullut, koska kuten esimerkiksi edustaja Pitko omassa ansiokkaassa debattipuheenvuorossaan toi esille, niin kun tässä määritellään, kuka alkuperäiskansaan kuuluu, niin on olennaista toisaalta henkilön itseidentifikaatio ja toisaalta sitten tämä alkuperäiskansan ryhmäidentifikaatio. Tämä tilanne, jossa nyt Suomi saa kiistatta huomautuksia kansainvälisiltä toimijoilta siitä, että tämä ryhmäidentifikaatio ei toteudu näiden instanssien näkökulmasta riittävällä tavalla, on syntynyt sen vuoksi, että aiemmin Suomi sai näiltä samoilta kansainvälisiltä instansseilta huomautuksia siitä, että ihmisten itseidentifi-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

kaatio ei Suomessa toteutunut tarkoituksenmukaisella tavalla näiden instanssien näkökulmasta. Elikkä siinä mielessä korkeimman hallinto-oikeuden aikanaan omaksuma tulkintalinja ei tietenkään sekään ole syntynyt tyhjiössä, vaan nimenomaan on pyritty vastaamaan näiden eri kansainvälisten instanssien toivomuksiin Suomelle. Tässä mielessä muodostuu vähän ikään kuin kehäpäätelmä siitä, jos näiden instanssien kannanotot ovat sitten tämmöinen absoluuttinen totuus tässä asiassa. Aina puutteellisin tavoin sitten eri maat joutuvat näihin vastaamaan, ja varmasti tämäkin on vaikeampaa kuin mitä tässä keskustelussa on annettu nyt ymmärtää.

Arvoisa rouva puhemies! Ehkäpä siksi tämä perinteiseksi muodostunut prosessi tästä keskustelusta saamelaiskäräjälaista on muodostunut tällaiseksi, että se ei varsinaisesti juuri johda lopulta mihinkään, ei ainakaan mihinkään toivottuun lopputulokseen. Meteliä asian ympärillä toki on aina aika kovastikin ja tunteet käyvät kuumina ja laineet lyövät korkeina, mutta elämä pohjoisessa kuitenkin jatkuu entisissä uomissaan.

Edellinen yritys saamelaiskäräjälain uudistamisesta oli kuitenkin sillä tavalla erilainen, että keskustelu kävi niin kuumana, että Marinin hallituksen lakihankkeen kariutumisen jälkeen saamelaiskäräjät käytännössä ottivat lain omiin käsiinsä ja poistivat saamelaiskäräjien vaaliluettelosta osan saamelaisista, jotka voimassa olevan lain perusteella korkein hallinto-oikeus on määrännyt vaaliluetteloon otettavaksi. Tämän seurauksena saamelaiskäräjävaalien tuloksesta on tehty lukuisia valituksia, ja tämä mutkistaa jälleen käräjälain uudistamista, koska kun ei ole selvää käsitystä vallitsevasta oikeustilasta, on vaikea myöskään tehdä siihen uudistusta ainakaan tavalla, joka olisi kestävä. Eduskunnan onkin mielestäni tärkeää odottaa, että tuomioistuimista saadaan selvä oikeuskäytäntö, jotta tiedetään, mikä on nykyinen oikeustila, ja mahdollisia uudistuksia voidaan tehdä vallitsevaa oikeustilaa vasten peilaten.

Arvoisa rouva puhemies! Uusien saamelaiskäräjien järjestäytymisen yhteydessä voitiin nähdä, että vaikka vaalitapa saamelaiskäräjillä saamelaiskäräjävaaleissa lähtökohtaisesti on hyvin yksilöllinen ilman puoluelistoja, ei tälläkään kertaa äänestäjiltä saatu tuki näkynyt johdonmukaisesti valinnoissa saamelaiskäräjien keskeisiin luottamustehtäviin. [Tuomas Kettunen: Ohhoh!] Saamelaiskäräjälakia uudistettaessa demokratian paremmaksi toteuttamiseksi olisikin mielestäni välttämätöntä uudistaa vaalitapaa niin, että vaaleissa käytetään ehdokaslistoja ja enemmistövaalin sijaan vaali on suhteellinen. Vähintään tämä perustavaa laatua oleva uudistus saamelaiskäräjälakiin tulisi saada aikaan, jotta saamelaisten tärkeä kulttuuri-itsehallinto voi toteutua demokraattisesti siten kuin länsimainen, liberaali demokratia ymmärretään. Tätä tärkeintä uudistusta pöydällä olevasta esityksestä ei kuitenkaan löydy.

Arvoisa puhemies! Mielestäni saamelaiskäräjälain uudistustyössä pitäisi tavoitella sopua ja sovun myötä rauhaa kaikille keskittyä siihen, että kulttuuri-itsehallinto toteutuu, että kaikkia kolmea Suomessa puhuttavaa saamen kieltä pystytään vahvistamaan ja kulttuuria siirtämään tuleville sukupolville, ja niin kuin esimerkiksi edustaja Seppänen omassa mainiossa puheenvuorossaan, joka luotasi historiaa, toi esille, elvyttämään mahdollisesti myös niitä kieliä ja kulttuurimuotoja, jotka on aiempina vuosikymmeninä ja vuosisatoina menetetty.

Arvoisa puhemies! Muutama sana sovusta. Tästä teemasta olen joutunut puhumaan ennenkin.

Itsenäisen Suomen ensimmäinen presidentti K. J. Ståhlberg korosti aina periaatetta, että maata hallitaan lailla eikä tunteilla. Ajatelkaapa, minkälaiset valtavat tunteet maassa Ståh-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

lbergin aikaan velloivat. Vapaussodasta oli tullut veljessota, jossa jopa samojen sukujen jäsenet olivat taistelleet eri puolilla. Vaikea lähtökohta, mutta niin vain kaikki itsenäistymisen alkuaan vaikeudet voitettiin. Sovinto tehtiin ja lait säädettiin niin, että kaikki niitä noudattivat, ja maata niiden pohjalta yhdessä rakennettiin. Maata rakennettiin niin menestyksekkäästi, että kun nuori tasavalta kohtasi seuraavat vaikeudet, oli käytännössä jokainen poliittisesta taustasta, yhteiskunnallisesta asemasta, etnisestä identiteetistä, kotikielestä tai uskonnosta riippumatta valmis antamaan kaikkensa, jotta kansakunta ja sen nuori demokratia pelastetaan ja valtiollinen itsenäisyys turvataan. On maailmanhistoriallinen ihme, kuinka Suomi pystyi toisessa maailmansodassa lyömään vihollisensa. Samalla tavalla on maailmanhistoriallinen ihme, kuinka sodan jälkeen onnistuttiin asuttamaan koko Karjalan kansa sekä Sallan ja Petsamon asukkaat uusille kotiseuduille.

Arvoisa puhemies! Historiamme on täynnä esimerkkejä, joissa olemme onnistuneet suorastaan hämmästyttävällä tavalla löytämään sovinnon ja ratkaisemaan ylitsepääsemättömätkin ongelmat. Lait on aina säädetty viileästi harkiten, sopua hakien ja yhteiseen hyvään tähdäten. Ei siis voi olla niin, etteikö myös tässä asiassa ja tässä ajassa saamelaiskäräjälaista voitaisi löytää sellaista sovintoa, joka olisi laajasti hyväksyttävissä. Laaja sovinto niin kaikkien kotiseutualueen ihmisten kesken kuin parlamentaarisestikin olisi varmin tae sille, että koko lainsäädännön idea saamen kielten voimistumisesta ja kulttuurin turvaamisesta tuleville sukupolville voidaan täyttää.

Arvoisa puhemies! Aivan lopuksi:

Tämä nyt eduskunnan pöydällä oleva lakiesitys ei valitettavasti tätä tavoitetta edistä, koska se uhkaa sovun sijaan lisätä vaaraa vastakkainasettelusta. Hallitus on toki tehnyt lakiesitykseen parannuksia verrattuna Marinin hallituksen esitykseen, mutta ne eivät ratkaise lain perusteissa olevia ongelmia. Nyt kun esitys saamelaiskäräjälaista kumminkin eduskunnan käsiteltävänä jälleen on, niin toivon, että eduskunnan valiokunnat paneutuvat asiaan sen ansaitsemalla vakavuudella. Toivon, että valiokunnat kuuntelisivat laajasti eri tahoja, jotta löytyisi ymmärrys siitä, miten asiassa voidaan löytää kestävä sopu.

Olen aivan varma, että sopu voidaan löytää. Niin tässä asiassa kuin kaikessa muussakin kannattaa muistaa se Ståhlbergin viisaus: maata hallitaan lailla eikä tunteilla. Siltä pohjalta Suomea on onnistuttu rakentamaan maana, jota maailmalta katsotaan lähes asiassa kuin asiassa maailman parhaana. Asiaan rauhallisesti perehtymällä ja kestävää lainsäädäntöä tekemällä myös tässä asiassa saavutetaan paras tulos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Löfström, poissa. — Edustaja Diarra.

16.39 Fatim Diarra vihr: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Liian kauan ovat saamelaiset, Euroopan ainoa alkuperäiskansa, joutuneet odottamaan, että Suomen eduskunta saa uuden lain aikaiseksi. On häpeällistä, kuinka kauan tässä on mennyt. Haluan siksi kiittää kaikkia niitä aktivisteja ja kansalaisia, jotka ovat kaikkina näinä vuosina väsymättömästi tuoneet asiaa esille ja selittäneet yhä uudestaan ja uudestaan uudelle eduskunnalle, mistä tässä laissa on kyse. Haluan kiittää myös hallitusta, joka on kirjannut tämän uudistuksen hallitusohjelmaansa ja jaksaa meitä oppositiossa joka viikko yhä uudestaan ja uudestaan muistuttaa siitä, että se, mikä on hallitusohjelmaan kirjattu, tulee läpi menemään.

Samalla vähän ehkä huolestuttaa kuulla näitä hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroja siitä, miten ehkä tukea ei olekaan tälle esitykselle. Kuulostaa ihmeelliseltä, että jos jo-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

tain on joskus sovittu, siitä ei enää pidetäkään kiinni. Onko tosiaan niin, että ainoastaan sel-
laisista uudistuksista, missä päästään kyykyttämään köyhää, pidetään kiinni, mutta sitten
kun puhutaan ihmisoikeuksista, yhtäkkiä sillä, mitä on sovittu, ei olekaan enää mitään mer-
kitystä?

Uusi laki korjaa niitä virheitä, mitä edellisessä laissa on. Kysymys on itsemääräämiso-
ikeudesta. Kysymys on siitä, että Suomea on huomautettu useasti niin YK:n ihmisoikeus-
komitean kuin YK:n rotusyrjintäkomitean taholta. Toivon, että hallituspuolueiden edusta-
jat sekä hallitus nyt aidosti tekevät töitä sen eteen, että itse sopimanne asiat tulevat etene-
mään. Itse istun perustuslakivaliokunnassa, joka tulee tätä lakia nyt käsittelemään, ja vii-
meksihän tämä kaatui siihen, että todettiin, että aika ei ole riittävä. Nyt tätä ongelmaa ei ole,
ja uskon kyllä, että perustuslakivaliokunta tulee käymään tarkan keskustelun ja kuulemaan
kaikkia tarpeellisia tahoja, kuitenkin menemättä liialliseen pelleilyyn tai asian ylivenyt-
tämiseen. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Mäenpää.

16.41 Juha Mäenpää ps: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät naiset ja miehet! Ensin haluan
kiittää edustajia Seppänen ja Autto aivan loistavista puheenvuoroista.

Meillä on tosiaan täällä lähetekeskustelussa paljon mediatilaakin viime vuosina saanut
saamelaiskäräjälain uudistus. Esitys toteuttaa Petteri Orpon hallitusohjelman kirjausta,
jonka mukaan hallituksen esitys saamelaiskäräjälaista annetaan vuoden 2023 loppuun
mennessä kansliapäällikkö Pekka Timosen toimikunnan työn pohjalta yhteistoiminnassa
saamelaiskäräjien kanssa. Saamelaiskäräjien kokous on hyväksynyt viime vaalikaudella
annetun esityksen, jonka perusratkaisut sisältyvät tähän esitykseen. Myös nyt annettu esi-
tys, josta niin ikään on saamelaiskäräjien kanssa yhteisymmärrys, noudattaa kyseisen Ti-
mosen toimikunnan mukaisia perusratkaisuja.

Asiasta on väännetty pitkään ja tuloksetta. Nykyinen saamelaiskäräjälaki on vuodelta
95, ja sen uudistamista alettiin valmistella 11 vuotta sitten. Lain uudistaminen on jo neljän-
nen hallituksen pöydällä. Saamelaiskäräjälakia on veivattu kuuden pääministerin voimin.
Varsinaiset lakiehdotukset on joko vedetty pois tai muuten hylätty vuosina 2015, 2018 ja
2023.

Lakia halutaan uudistaa muun muassa vaaliluettelon osalta. Vaaliluetteloon kytkeytyvä
saamelaismääritelmä on hallinnut keskustelua koko ajan, ja siihen liittyvät ongelmat ovat
myös hiertäneet ja jakaneet saamelaisia eniten. Metsäsaamelaiset, joiden aikanaan puhu-
ma keminsaame on vuosisatojen varrella kadonnut, ovat kysymyksen keskiössä.

Arvoisa puhemies! Uudistuksen vastustajat pelkäävät, että nykyisen saamelaiskäräjien
päätoimikuntaan osallistuvat saattavat menettää osallistumismahdollisuutensa. Lausunto-
palautteessa on tärkeitä huomioita. Muun muassa apulaisoikeuskansleri toi esille, että
YK:n ihmisoikeuskomitea ei ole edellyttänyt lappalaiskriteerin poistamista. Lausunnossa
kysyttiin, onko lappalaisperusteen poistaminen perusteltua ottaen huomioon muun muassa
sen vaikutukset yksittäisten henkilöiden kohdalla. Lisäksi lausunnossa tuotiin esille, että
vaihtoehtoisena sääntelymallina ei ole pohdittu sitä, voisiko lappalaisperusteen poistami-
nen koskea vain uusia hakemuksia. Niin sanottu lappalaiskriteeri on nykyisen saamelais-
käräjälain 3 §:n 2 kohta, joka kuuluu siihen kiinteästi liittyvän pykälän johdantotekstin
kanssa näin: ”Saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelai-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

sena, edellyttäen, että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa.”

Arvoisa puhemies! Valtioneuvosto hyväksyi 31. elokuuta 2023 eduskunnalle annettavan tiedonannon toimista, joilla edistetään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tähän peilaten tuntuukin erikoiselta, miten saamelaiskäräjälakia pusketaan nykymuodossaan läpi. Viime viikolla Eduskuntatalon portaille kerääntyi noin 60 saamelaiskäräjälakia vastustavaa ihmistä — mielenilmaisu, jossa sanoma oli, että heidät pitäisi tunnustaa osaksi alkuperäistä Saamen kansaa. Mielenosoittajien kyltti, jonka voi nähdä Ylen uutisten verkkosivullakin, puhuu paljon. Siinä esitetään kysymys: ”Eduskunta tuomitsee rasismiin. Säättäkö se itse nyt rasistista lakia?”

Korkeimmassa hallinto-oikeudessa onkin käsitelty kahdenlaisia valituksia ja oikeuskanslerille yksi kantelu, joka on siirtynyt eduskunnan oikeusasiamiehelle. Esimerkkinä mainittakoon vireillä olevat valitukset vaaliluettelosta poistamisesta ja vaaliluettelohakemusten hylkäyksestä. Niitä on kaiken kaikkiaan noin sata kappaletta. Yhtäkään päätöstä ei ole vielä tullut. Korkein hallinto-oikeus on lupailut, että niistä saadaan päätökset alkuvuoden puolella. Lisäksi on vireillä kymmenittäin muita asiaan liittyviä valituksia korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja eduskunnan oikeusasiamiehellä.

Valitettava esimerkki edellisestä on julkisuudessaakin ollut tapaus, jossa saamelaiskäräjävaalien ääniharava Kari Kyrö poistettiin saamelaiskäräjien vaaliluettelosta. Hän ei voi asettua vaaleissa ehdolle eikä myöskään äänestää. Kun asiasta uutisoitiin kesällä 2023, Kyrö oli toisen vaalikauden saamelaiskäräjien jäsen ja edellisissä vaaleissa saamelaisilta selvästi eniten ääniä saanut: 220 ääntä. Olen nähnyt videon, jossa Kyrön pyrkiessä äänestyspaikalle poliisi esti tämän saatuaan ohjeet Martin Scheininilta. Miten tämä on mahdollista Suomessa, oikeusvaltiossa?

Arvoisa puhemies! Edeltävään viitaten ilmaisenkin nyt tämän puheenvuoroni painavimman asian. Koko tätä saamelaiskäräjälain uudistamisesitystä ei pitäisi eduskunnassa käsitellä ennen kuin edellä mainitut valitukset korkeimmassa hallinto-oikeudessa on käsitelty loppuun saakka. Epäselvässä tilanteessa tulisi myös harkita, tuleeko asia käsitellä perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Arvoisa puhemies! Saamelaisten ihmisoikeuksien varjolla ei saa polkea muiden ihmisoikeuksia eikä myöskään kiinteistönomistajien kalastusoikeuksia.

Lopuksi vielä: Vaikka osa saamelaisista on menettänyt kielensä, he puhuvat suomea, he ovat kuitenkin säilyttäneet alkuperäisen kulttuurinsa. Miksi he eivät olisi saamelaisia?

Vielä haluan sanoa, että pitäisikö nyt tehdä näille vaaliluetteloista poistetuille oma metsäsaamelaiskäräjälaki ja jakaa nämä verovaroista saamelaiselle jyvitetty rahat kahden eri saamelaistorukan kesken. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Eestilä.

16.48 **Markku Eestilä kok:** Arvoisa puhemies! Täällä on kyllä pidetty hyviä puheenvuoroja. Itse asiassa aika paljon itse tämän asian näen niin kuin täällä edustaja Autto totesi, että kyllähän tämä laki kuitenkin täytyy käsitellä juridisesta näkökulmasta. Jokaisella meillä voi olla erilainen side tähän saamelaiskysymykseen joko paikan päältä johdettuna tai sitten muuten, mutta kyllä se kuitenkin täytyy lain mukaan ratkaista ja ehkä jopa ilman tunteita tässä talossa, koska juridiikka ei aina ole tunteilla johdettavissa.

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

Mutta, arvoisa puhemies, jos me Suomen eduskunnassa käsittelemme tällaista lakia, joka käsittelee tällä kertaa saamelaiden itsehallintoa, niin ainakin itse näen samaan tyyliin kuin Juha Mäenpää omassa puheessaan, että jonkunmoiset demokratiapelisäännöt minun mielestäni pitäisi tähän lakiin viedä. Aika paljon saamelaiset, olivatpa sitten saamelaiskäräjillä tai ei-hyväksytyinä vaaliluetteloon, itsekin toteavat, että saattaisi olla hyvä, että olisi jonkunmoiset vaalilistat, jopa puolueet, ja sitten suhteellinen vaalitapa. Sen takiahan meidän kuntalaki lähtee siitä, miten paikat jaetaan valtuustossa tai muualla, on suhteelliset vaalit. Suhteellinen vaali on sen takia tehty, että vähemmistön etuja ei voida polkea. Totta kai, kun on demokratiasta kysymys, niin ihmisillä on erilaisia näkemyksiä.

Mutta, arvoisa puheenjohtaja, itse puuttuisin tähän perustuslain 17 §:ään noin periaatteellisella tasolla, kun siellä on maininnat saamelaisten oikeudesta kehittää ja ylläpitää kieltään ja kulttuuriaan. Samalla kun katsoo YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta, niin kyllähän sielläkin on Suomi ratifioinut tiettyjä oikeuksia. Itse lähdän siitä ottamatta kantaa mihinkään yksityiskohtaan tuossa hallituksen 187-sivuisessa esityksessä, että jos jollekin annetaan oikeuksia, niin pitää olla varma, että se ei polje toisen oikeuksia. Jos on sellainen kulttuuri, joka tavallaan loukkaa toista kulttuuria, niin minun mielestäni silloin lainsäätäjän pitää katsoa, että se ei voi olla oikein ja ei sitä voida lakiinkaan kirjoittaa.

Minun täytyy kyllä todeta, että kun me käsittelemme maa-oikeuksia, kunnallista demokratiaa ja kaikkea sitä, mihin me Suomessa olemme tottuneet, niin kyllä minäkin lähdän siitä, että jos ihmisillä on omaisuutta ja varsinkin jos se omaisuus on vielä merkittävästi kiinteistörekisteriin, niin kyllä se nauttii sellaista omaisuudensuojan ydintä, että ei sitä kenenkään kulttuurin perusteella voi pois ottaa. Se on vain yksi pieni yksityiskohta tässä saamelaiskäräjälaissa, mutta jos me liian paljon ja väärällä tavalla mietinnön rakennamme, niin se saattaa johtaa tällaisiin kulttuuritörmäyksiin. Kuten edustaja Autto sanoi, nämä pitäisi rakentaa kuitenkin niin, että edistetään rauhaa ja yhteistä hyvinvointia.

Arvoisa puhemies! Nämä toki ovat sellaisia kysymyksiä, joita joudutaan sitten tuolla perustuslakivaliokunnassa arvioimaan, ja uskoisinpa näin, että myös perustuslain esityöt joudutaan sitten katsomaan tarkkaan: mitä siellä sanotaan kulttuurioikeuksista, ja miten niitä pitää käsitellä, ja miten ne suhtautuvat Suomen valtiosääntöön. Ainakin itse edellytän, että nämä sitten tarkkaan katsotaan. Juuri tämä kulttuuriperusteisuus muodostaa tietyn näköisen asian — en tiedä onko se vaara, mutta sen tapainen kuitenkin — että sitä kulttuuria ruvetaan joka kerta tulkitsemaan joka asian kanssa erikseen. Ajatellaanpa vaikka metsästystä ja kalastusta, niin nehan kuuluvat jokaisen suomalaisen, joka täällä yleensä hengittää, esisien kulttuuriin — ei kai täällä muuten oltaisi. Eli yhtä asiaa ei voi käsitellä kerralla, vaan kun tätä lakia käsitellään, niin täytyy ottaa huomioon niitten oikeudet, jotka asuvat varsinkin täällä Ylä-Lapissa, ja tietenkin niiden saamelaisten oikeudet, jotka jonkun mielestä eivät ole sitten oikeutettuja tänne vaaliluetteloon asti. Eli kaikkien näiden ryhmien oikeudet tarvitsee katsoa samalla kertaa eikä erikseen, koska jos katsotaan vain yhtä asiaa kerrallaan, niin silloin juuri tulee tämä oikeudenloukkaus maankäytön tai jonkun muun oikeuden suhteen. Eli tässä pitää perustuslakivaliokunnan nytten mennä ilman mitään hallitusohjelman vahvaa ikään kuin ohjausta ja kerta kaikkiaan juridiikan näkökulmasta.

Arvoisa puhemies! Vielä viimeisenä puutun tähän ihmisoikeuskomiteaan. Siellä on sosiaalikomitea, rotusyrjinnän vastainen komitea. Jonkunmoinen selonteko pitäisi tehdä siitä, mikä näiden merkitys on Suomen oikeusjärjestelmässä. Ne syntyvät kovin helposti, koska siellä ei välttämättä ole kuultu kaikkia asianosaisia. On yleisen oikeusjärjestelmän

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

lähtökohta, että ennen kuin annetaan joku tuomio tai ratkaisu, niin asianosaisia kuunnellaan. Nyt näyttää siltä — en ole varma, mutta näyttää siltä — että nyt ne on tehty aika nopeasti. Kun totta kai siellä on suomalaisia ihan puheenjohtajatehtävissä asti ja ne ovat komiteoita, niin mikä merkitys niillä on suomalaiselle oikeusjärjestelmälle? Sen takia puhun näin, koska kun me katsomme saamelaiskäräjien nykylain, siis voimassa olevan lain 26 b §:ää ja 40 §:ää, niin siellä on juuri tämä, millä perusteella korkein hallinto-oikeus tekee päätöksen ja mitä saamelaiskäräjien pitää tehdä, jos korkeimman hallinto-oikeuden päätös on tietynlainen. Me tiedämme kuitenkin, että korkein hallinto-oikeus on tehnyt sellaisia ratkaisuja, jossa lukee sanatarkasti, että tämä ja tämä henkilö on pidettävä saamelaiskäräjien vaaliluettelossa. Kun hänet on sieltä poistettu vastoin korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja, niin nyt kun korkein hallinto-oikeus joutuu ratkaisemaan silloin voimassa olevan lain perusteella näitä, niin minä toivon, että korkein hallinto-oikeus noudattaa omia päätöksiään ja noudattaa myös Suomen voimassa olevaa lainsäädäntöä, johon silloinen saamelaiskäräjälaki myöskin kuului. [Sara Seppänen: Hyvä puhe!]

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Edustaja Pitko.

16.55 Jenni Pitko vihr: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan vastata edustaja Autolle, joka nosti esille sen, että emme me voi ripustautua vain YK:n määritelmiin tai YK:n kirjeluihin Suomelle. Oma peruste ei olekaan siellä kansainvälisessä oikeudessa, miksi kannatan tätä lakimuutosta, vaikka se luo lisäsyn tehdä tämä laki, vaan oma peruste on siellä, että saamelaiset eivät hyväksy tätä saamelaismääritelmää, minkä me olemme Suomessa kirjanneet Suomen lakiin. Tämä määritelmä on johtanut siihen, että saamelaisten asioista, siis heidän omista asioistaan — kielestä, kulttuurista, itsehallinnosta — on päätynyt päättämään ihmisiä, joita he eivät tunnista saamelaiseksi.

Edustaja Autto käytti myös kaunista kieltä puhuessaan suomalaisen demokratian puolesta taistelemisesta, mitä me olemme Suomessa tehneet viimeisen sadan vuoden aikana. Ajattelen, että myös saamelaisilla on oikeus omaan demokratiaan ja myös taistella sen puolesta, mitä he tällä hetkellä tekevät ja ovat joutuneet liian pitkään tekemään. Keitä me olemme Suomessa sanomaan, että teille eivät kuulu samat oikeudet, kuulu oikeus päättää omasta asiastaan, toteuttaa itsehallintoaan itseensä liittyvissä asioissa?

No, miksi tämä saamelaispykälä aikoinaan päätyi vuonna 95 Suomen lakiin? Jos katsoo historiaa sitä ennen, niin sitä ennen olevassa saamelaiskäräjälaissa tai saamelaismääritelmässähän se oli siis kieliperusteinen. Vuonna 95 nimenomaan muutettiin tämä hyvä, voimassa ollut periaate. Ja kun täällä mietitään, minkä takia asiat olivat helpompia aikaisemmin, niin itse ajattelen, että nimenomaan menemällä siihen tavallaan riidattomaan tilanteeseen, missä oli kieliperuste ja mikä tällä hetkellä on saamelaispolitiikan peruste myös Ruotsissa ja Norjassa. Se on järkevä suunta.

Professori Veli-Pekka Lehtola on tosiaan sanonut, että Lapissa syntyneistä ihmisistä jopa puolet voivat täyttää tämän nykyisen lappalaismääritelmän, koska lappalaismääritelmä ei perustu siihen, kuka on saamelainen. Se perustuu siihen, kuka on ollut aikoinaan, vuosisatoja sitten kirjattuna näihin rekistereihin. Tai monella myös nykypäivän suomalaisella lappalaisella voi olla jonkinlaisia saamelaisia sukulaisia kaukana sukulikirjoissa. Se on luonnollista, kun kaksi kansaa elää samoilla mailla rinnakkain.

En kuitenkaan itse ajattele, että se, että löytää omista juuristaan vuosisatojen takaa tällaisia merkkejä, tai saati, että jostain rekisteristä löytää oman kirjauksensa, tekisi jostain ih-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

misestä saamelaisen. Voisiko se tehdä minusta saamelaisen, joka olen elänyt suomalaisessa kulttuurissa, jos minun suvustani löytyisi henkilö, joka olisi kirjattuna näihin kirjoihin? Mielestäni ei. Se olisi väärin. Se olisi todella väärin.

Saamelaisuus nimenomaan elää ihmisissä, suvuissa, kulttuureissa, tavoissa. Se on elävään yhteisöön ja kulttuuriin kuulumista. Siihen kasvetaan. Siihen kasvetaan saamelaisten keskuudessa, ja siksi pidänkin sitä luonnollisena, että tämä kieliperuste on myös rajoitettu johonkin sukupolvien mittaan. Nythän me sitä laajennamme, ja joku voi jopa kysyä, laajennetaanko sitä liian pitkälle. Jos isoisovanhempi on elänyt saamelaisessa kulttuurissa, tarkoittaako se, että sinä olet elänyt siinä? Mutta joka tapauksessa, koska tämäkin on saamelaisilta tullut tai ainakin saamelaisten hyväksynnän saanut muutos tähän kriteeristöön, niin voin sen hyväksyä sen takia, että määritelmä kuuluu saamelaisille, ei minulle. Mutta joka tapauksessa se on nyt laajentumassa, ja se on hyvä tässä keskustelussa myös huomata.

Ehkä vielä kiitän kerran oikeusministeri Merta, joka piti hyvän puheenvuoron siitä, että tämä laki ansaitsee rauhallisen, asiapitoisen käsittelyn, ja pääasiassa sitä tämä lähetekeskustelu on tänään ollutkin. Toivottavasti saamme asian nopeasti maaliin, jotta saamelaiset pääsevät jatkamaan elämää, katsomaan valoisaan tulevaisuuteen. Myös meillä täällä Suomen eduskunnassakin on varmasti myös muita asioita, eikä tätä yhtä asiaa kannata kaudesta toiseen käsitellä uudestaan. Toivon, että tämä menee maaliin pikaisesti.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Kiitoksia. — Edustaja Seppänen.

17.00 Sara Seppänen ps: Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Ehkä vastaan tähän edelliseen puheenvuoroon, että kun me puhumme tästä saamelaismääritelmästä, niin onko se enemmän saamelaismääritelmä, jos olet asunut koko elämäsi pois sieltä saamelaisalueelta ja sinulla on ehkä kahden sukupolven takaa kieliperuste mutta et elä siinä kulttuurissa, kun Lapissa meillä on ihmisiä, jotka edelleen elävät siinä vaikkapa metsäsaamelaisessa elämäntavassa ja ovat vaikka yhdeksännen polven porotalouden harjoittajia mutta heiltä on se kieli hävinnyt. Minusta tämä on aivan relevantti kysymys.

Jatkan hieman edellisestä puheenvuorostani ja tästä määritelmästä:

Eli vaikka alkuperäiskansan määritelmästä voidaan esittää erilaisia käsityksiä, lähtökohdana on se, että tällaiset henkilöt polveutuvat alueen alkuperäisestä väestöstä ja ovat säilyttäneet jonkunlaisen yhteyden perinteisten maa- ja vesialueiden käyttöön ja elinkeinojen harjoittamiseen. Nämä kriteerit erottavat alkuperäiskansan muista vähemmistöistä.

ILO-sopimuksen mukaan kysymys on henkilöistä, jotka polveutuvat siitä väestöstä, joka maan valloituksen tai asuttamisen tai nykyisten valtionrajojen aikaan asui maassa tai sillä maantieteellisellä alueella, johon maa kuuluu, ja jotka ovat säilyttäneet ainakin osittain perinteisiä instituutioitaan. Määritelmän lähtökohdana on siis polveutuminen — ja jos ajatellaan, niin meillä se tarkoittaa tätä lappalaispykälää — ja nykyajan kulttuurin säilyttäminen. Vaikka kysymys on ILO-sopimukseen sisältyvästä määritelmästä, määritelmän voidaan katsoa sisältävän myös alkuperäiskansaa koskevan yleisemmän määritelmän. Suomessa kysymys tästä maan valloituksesta ja asuttamisesta liittyy vuoden 1673 asutusp-lakaatin antamiseen. Tämän uudistuksen seurauksena suomalaiset uudisasukkaat saivat luvan ylittää Lapin rajan ja asettua asumaan alkuperäisväestölle kuuluneelle alueelle.

Valtioneuvoston kanslia julkaisi vuonna 2019 selvityksen metsäsaamelaisesta kulttuurista: ”Metsälappalaisen kulttuurin piirteeksi tässä selvityksessä nousivat erityisesti tiivis suhde luontoon ja vuodenkiertoon sekä siihen liittyvät tavat poronhoidossa, metsästykses-

Punkt i protokollet PR 5/2024 rd

sä, kalastuksessa ja marjastuksessa. Kulttuuri ja identiteetti kytkeytyvät vahvasti sukuihin. Suvun kotipaikkojen ja kylien merkitys on keskeinen.” En tiedä, miten on mahdollista, että ajateltaisiin esimerkiksi Helsingissä asuvan saamelaiskäräjien jäsenen, jolla ei ole mitään kosketusta alkuperäiskansan elämäntapaan tai Lappiin, olevan enemmän saamelainen kuin sellaisen henkilön, joka elää ja hengittää kulttuuriaan joka päivä. Kieli ei voi olla kulttuurin ainut tunnusmerkki. Ei valtio voi rangaista henkilöä, joka on valtion omien toimien johdosta menettänyt kielensä. On erittäin tärkeää, että näiden henkilöiden identiteetti tunnustetaan nimenomaan valtion taholta. Polveutumisen ja alkuperäiskansaan kuulumisen ja tunnustuksen keskeisin kriteeri myös ILO 169 -sopimuksen 1 artiklassa on nimenomaan tämä asia.

Arvoisa puhemies! Kovin pitkään ja hartaasti on useampi hallitus koettanut uudistaa tätä saamelaiskäräjälakia, ja toivottavasti tällä kertaa saamme yhdessä tehtyä kaikkia osapuolia tyydyttävän ja tasapuolisesti kohtelevan lain. On erittäin tärkeää, että Suomessa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä noudatetaan ja sen vallan yli ei ole oikeutta kävellä edes saamelaiskäräjillä.

Kuka on saamelainen? Edelleenkin tässä laissa ei ole määritelty, ketä Suomen lainsäädännössä saamelaisilla tarkoitetaan. Lakiesityksessä määritellään vain, kuka saa jatkossa äänestää saamelaisten yleisissä vaaleissa. Saamen kansaa ollaan jakamassa kahtia: äänioikeutetut ja äänioikeudettomat. Miksi osa saamelaisista ei saisi päättää omista asioistaan? Mitä tähän sanoo Suomen perustuslain 6 §? Ovatko Suomen saamelaiset oikeuden edessä yhdenvertaisia? Ovatko kaikki ryhmät oikeutettuja vaikuttamaan omiin asioihinsa?

Tässä on pidetty edellä useita hyviä puheenvuoroja — ehkä otan vielä yhden — mutta nyt on nimenomaan tärkeää, että perustuslakivaliokunta käsittelee asian perusteellisesti sekä havaitsee ja muuttaa näitä lain epäkohtia. — Kiitos.

Förste vice talman Paula Risikko: Nu finns det tydligen inga fler anföranden i detta skede.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till grundlagsutskottet, som jord- och skogsbruksutskottet, ekonomiutskottet och arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ska lämna utlåtande till.